

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ŽUPANIJA ZAPADNOHERCEGOVAČKA
URED VLADE ZA EUROPSKE INTEGRACIJE

Broj: 15-147/21
Široki Brijeg, 04. listopada, 2021. godine

Godišnje izvješće o razvoju s izvješćem o provedbi Strategije za 2020. godinu

Listopad, 2021.

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Stupanj razvoja ŽZH	4
2.1. Demografske karakteristike i kretanja	4
2.2. Gospodarski pokazatelji.....	7
2.3. Društveni pokazatelji.....	16
2.4. Okoliš i infrastruktura.....	28
3. Sustav upravljanja razvojem.....	30
3.1. Organizacijski kapaciteti	30
3.2. Ljudski kapaciteti	30
3.3. Financijski kapaciteti	31
4. Pregled provedbe Strategije razvitka ŽZH za 2020. godinu.....	33
4.1. Struktura Strategije razvitka ŽZH.....	33
4.2. Kratki sažetak Revidiranog Akcijskog plana 2018-2020.	33
4.3. Ukupan pregled provedbe Strategije za 2020. godinu.....	34
4.4. Pregled financijskih ulaganja za 2020. godinu	36
4.5. Pregled ostvarenja ciljeva	39

1. Uvod

Gospodarski i društveni razvoj Županije Zapadnohercegovačke (u daljnjem tekstu: ŽZH) u prethodnoj godini, kao i trendovi u odnosu na prethodne tri godine odnosno razdoblje od 2018. do 2020. godine, prikazani su u ovome izvješću kroz praćenje odabranih pokazatelja i trendova koji se u pojedinim segmentima uspoređuju s Federacijom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: FBiH) i drugim županijama u FBiH. Također, prikazani su određeni razvojni pokazatelji po općinama i gradovima.

Podaci koji su se koristili u pripremi ovog izvješća su prikupljeni od: Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: BiH), Ministarstva rada i socijalne politike FBiH, Federalnog zavoda za statistiku (u daljnjem tekstu: FZS), Federalnog zavoda za programiranje razvoja (u daljnjem tekstu: FZZPR), Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom FBiH, Ministarstva zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH, Ministarstva gospodarstva ŽZH, Ministarstva pravosuđa i uprave ŽZH, Ministarstva financija ŽZH, Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH, Ministarstva unutarnjih poslova ŽZH, Uprave policije MUP-a ŽZH, Zavoda za zdravstveno osiguranje ŽZH, Službe za zapošljavanje ŽZH, Agencije za privatizaciju ŽZH, grada Ljubuškog, grada Širokog Brijega, općine Grude, općine Posušje i poslovne baze Dun&Bradstreet (Bisnode), Zemljišnoknjižnih ureda Općinskih sudova u Širokom Brijegu i Ljubuškom, JP Vodovod i kanalizacija d.o.o. Široki Brijeg, JKP Čistoća d.o.o. Široki Brijeg, JU Coming Široki Brijeg, JP Parkovi d.o.o. Ljubuški, Alba Bh d.o.o, JP Vodovod d.o.o. Posušje i Ladanušić čistoća d.o.o. Rakitno.

U posebnom poglavlju ovog izvješća izdvojen je pregled provedbe Strategije razvitka Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje 2014. do 2020. godine (u daljnjem tekstu: Strategija razvitka ŽZH) u 2020. godini, odnosno pregled provedenih projekata i aktivnosti po strateškim i prioritetnim ciljevima s prikazom utrošenih sredstava u okviru tih projekata i aktivnosti.

Osnovni ciljevi izvještavanja o razvoju su:

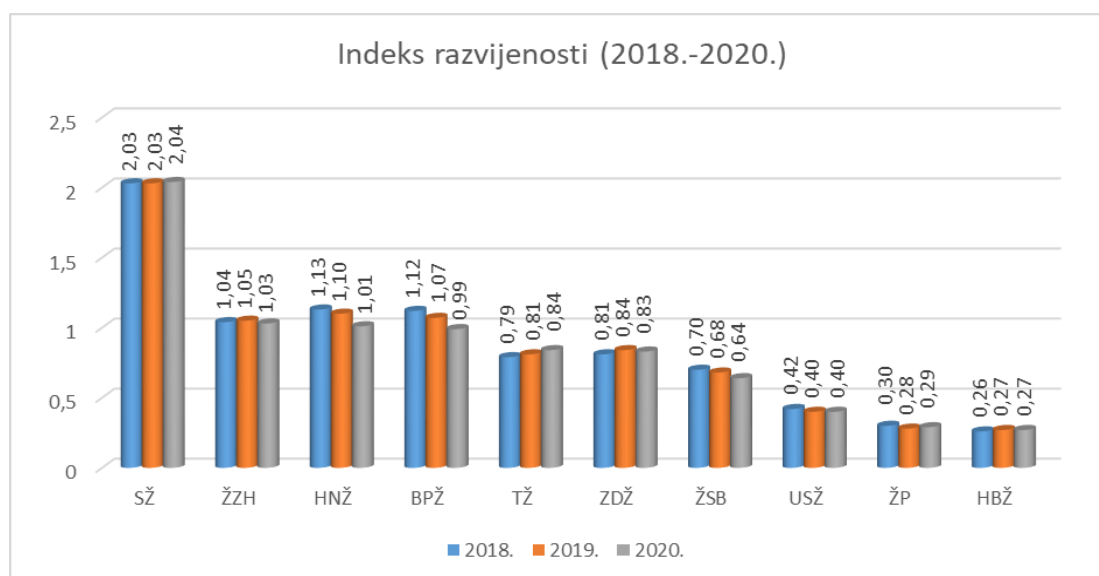
1. Pratiti stupanj razvoja ŽZH u određenom razdoblju odnosno izvještavanje o kretanju razvojnih pokazatelja;
2. Pratiti provedbe mjera definiranih u Strategiji razvitka ŽZH i prioritiziranih u trogodišnjem akcijskom planu;
3. Pratiti aktualnost projekata, mjera i prioriteta definiranih u Strategiji razvitka ŽZH

2. Stupanj razvoja ŽZH

U ovom poglavlju prikazani su razvojni trendovi u ŽZH u protekle tri godine, tj. za razdoblje od 2018. do 2020. godine. Razvojni trendovi su prikazani prema odabranim pokazateljima, kako na razini županije tako i na razini općina i gradova, a grupirani su u tri skupine: gospodarstvo, društvo i okoliš/infrastruktura.

Prije analize stanja, potrebno je naglasiti da je 2020. godinu obilježila pandemija izazvana virusom COVID 19, koja je zahvatila cijeli svijet i utjecala na sve sfere života. Negativni trendovi se provlače kroz veći dio izvještaja. Tako su prisutne velike oscilacije u demografskim, gospodarskim i društvenim pokazateljima, što je vidljivo u nastavku.

Međutim, u 2020. godini ŽZH je ipak bilježila pozitivne trendove. Prema indeksu razvijenosti u FBiH, ŽZH se u 2020. godini nalazi na 2. mjestu s indeksom razvijenosti 1,03. Stupanj razvoja županija prikazan je na slici 1 (ispod) kroz razdoblje od 2018. do 2020. godine. Pokazatelji koji se koriste za izradu indeksa razvijenosti županija i jedinica lokalne samouprave u FBiH su: prihodi od poreza na dohodak po stanovniku, stupanj zaposlenosti, kretanje stanovništva, udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu i stupanj obrazovanja radne snage.

Slika 1- Indeks razvijenosti po županijama (Izvor: FZZPR)

U usporedbi s ostalim županijama, veći indeks razvijenosti u 2020. godini ima samo Sarajevska županija. U prethodne dvije godine, 2018. i 2019., ŽZH se prema indeksu razvijenosti nalazila na 4. mjestu iza SŽ, HNŽ i BPŽ.

U 2020. godini samo tri županije imaju veći indeks nego prethodne 2019. godine, i to SŽ, TŽ i ŽP, dok ostale županije imaju isti ili manji indeks razvijenosti.

2.1. Demografske karakteristike i kretanja

U segmentu demografije prikazani su trendovi po ključnim pokazateljima, i to po broju stanovnika, prirodnom priraštaju, gustoći naseljenosti, strukturi stanovništva i migracijama. Podaci o stanovništvu su temeljeni na popisu stanovništva iz 2013. godine i podacima koje vodi FZS, po godinama.

Broj stanovnika

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, ŽZH ima 94.898 stanovnika, a prema procjeni broja prisutnog stanovništva u 2020. godini, koju vodi FZS, ŽZH u 2020. godini ima 93.213 stanovnika što je za 0,18% manje u odnosu na broj procijenjenog prisutnog stanovništva u 2019. godini. Prema istim podacima Grude broje 16.732 stanovnika, Ljubuški 27.151 stanovnika, Posušje 20.342 stanovnika i Široki Brijeg 28.988 stanovnika. U Grudama i Ljubuškom došlo je do smanjenja broja procijenjenog prisutnog stanovništva, dok je u Posušju i Širokom Brijegu zabilježeno blago povećanje broja procijenjenog prisutnog stanovništva.

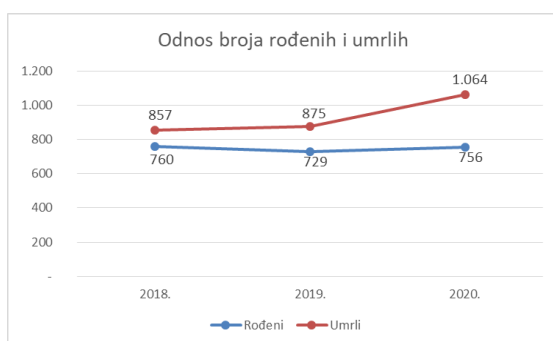
OPĆINE I GRADOVI	BROJ STANOVNIKA (Popis stanovnika iz 2013.)	BROJ STANOVNIKA (Procjena prisutnog stanovništva u 2019.)	BROJ STANOVNIKA (Procjena prisutnog stanovništva u 2020.)
Grude	17.308	16.805	16.732
Ljubuški	28.184	27.275	27.151
Posušje	20.477	20.341	20.342
Široki Brijeg	28.929	28.964	28.988
ŽZH	94.898	93.385	93.213

Tabela 1-Broj stanovnika u ŽZH (Izvor: FZS)

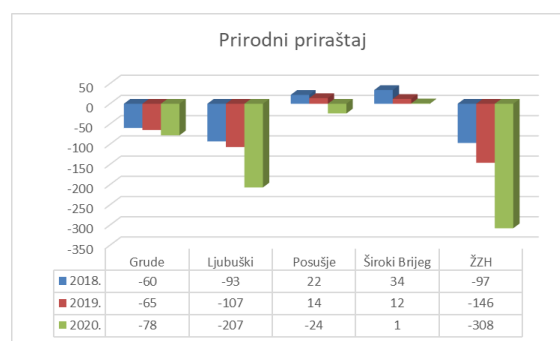
Prirodni prirast

Broj rođenih u 2020. godini iznosio je 756 i u blagom je porastu (3,7%) u odnosu na 2019. godinu kada je broj rođenih iznosio 729. No u usporedbi s brojem rođenih u 2018. godini, u 2020. godini je manje rođenih za 0,5%.

Broj umrlih je u 2020. godini iznosio 1.064, i u zadnjih 11 godina nije zabilježen veći broj. U usporedbi s prethodnom analiziranom 2019. godinom, broj umrlih se povećao za 21,6% i može se zaključiti da ta brojka odražava posljedice globalne pandemije uzrokovane virusom COVID 19. Negativni priraštaj se nastavlja 9. godinu zaredom. Posljedni put je pozitivan priraštaj zabilježen 2011. godine i iznosio je 9, a 2010. godine 20. Prirodni prirast stanovništva u ŽZH u 2020. godini iznosi -308. U 2019. godini je iznosio -146, a u 2018. godini -97.

Slika 2 - Odnos broja rođenih i umrlih (Izvor: FZS)

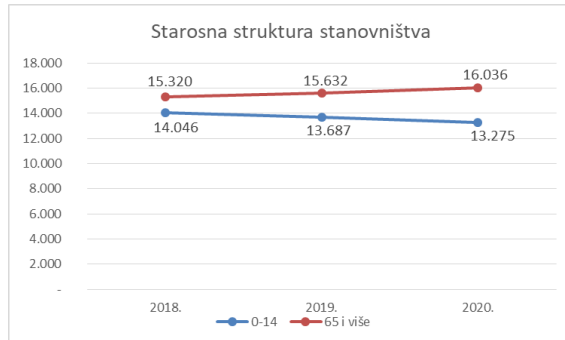
Slika 3 - Prirodni prirast u ŽZH (Izvor: FZS)

Prema analiziranim podacima po općinama i gradovima u ŽZH, Široki Brijeg kroz sve tri promatrane godine bilježi pozitivan prirodan prirast. Općina Posušje bilježi pozitivan prirodni prirast u 2018. i 2019. godini, a u 2020. godini negativan prirodni prirast. Ljubuški i Grude kroz sve tri promatrane godine bilježe više umrlih nego rođenih tj. negativan prirodan prirast.

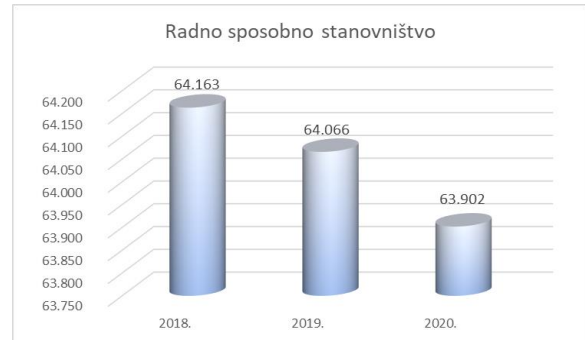
Struktura stanovništva i gustoća naseljenosti

U strukturi stanovništva u 2020. godini žene čine 49,96% od ukupnog procijenjenog stanovništva. 68,55% stanovništva čine osobe u dobi između 15 i 64 godine starosti. I u ovom izvještajnom razdoblju razvidan je pad broja osoba u dobi od 0 do 14 godina starosti, tj. u 2020. godini broj

ovih osoba je smanjen za 5,49% u odnosu na broj u 2018. godini, i 3,01% u odnosu na 2019. godinu. Broj osoba starijih od 65 godina je u porastu, i u 2020. godini je broj ovih osoba veći za 4,67% u odnosu na 2018. godinu i 2,6% u odnosu na 2019. Također, u 2020. godini je zabilježen i lagani pad broja stanovnika u dobi između 15 i 64 godine starosti, i to za 0,4% u odnosu na 2018. godinu, odnosno 0,2% u odnosu na 2019. godinu. Ovaj trend korespondira sa činjenicom da je u ŽZH u protekle tri promatrane godine zabilježen negativan prirodni prirast.

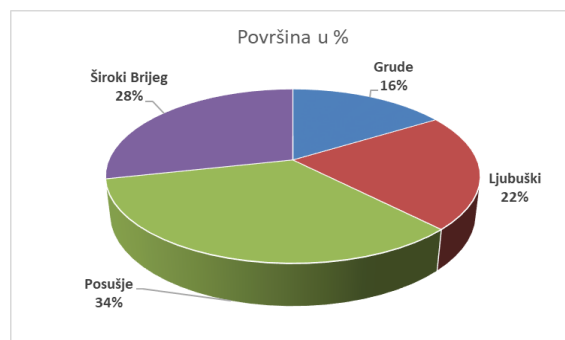
Slika 4 - Starosna struktura stanovništva
(Izvor: FZS)

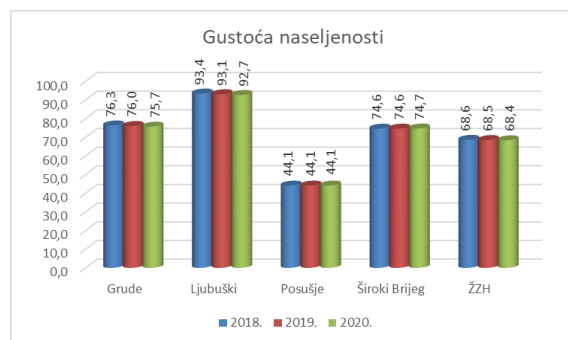
Slika 5 - Stanovništvo u dobi od 15 do 64 godine starosti
(Izvor: FZS)

Po pitanju gustoće naseljenosti razvidno je kako je ŽZH ruralna regija. Naime, prosječna gustoća naseljenosti u ŽZH iznosi 68,6 stanovnika po km², te se karakterizira kao ruralna regija (*Prema OECD kriterijima, ruralnim područjem se smatra područje koje ima ispod 150 stanovnika na kvadratni kilometar*). Površina ŽZH iznosi 1.363 km², a prema podacima FZS broj prisutnog stanovništva u 2020. godini je bio 93.213.

Površinom je najveće Posušje sa 461 km², slijedi Široki Brijeg sa 388 km², zatim Ljubuški sa 293 km², te Grude sa 221 km². U postotcima Posušje zauzima 34% teritorija županije, Široki Brijeg 28%, Ljubuški 22%, te Grude 16% površine.

Slika 6- Površina ŽZH i udio općina i gradova (Izvor:FZS)

Slika 7-Gustoća naseljenosti u ŽZH (Izvor:FZS)

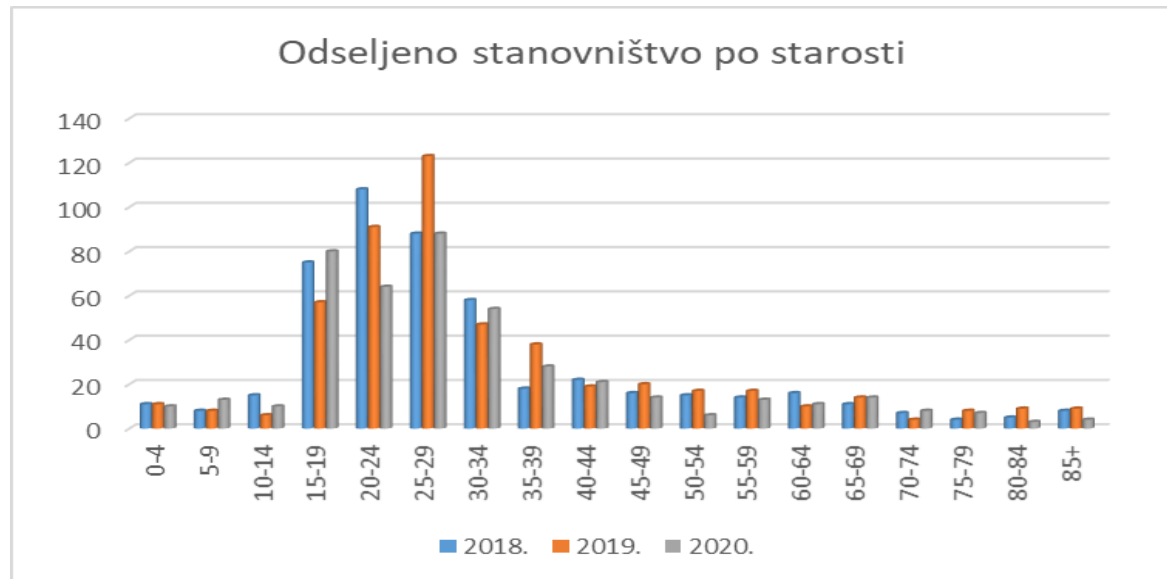
Kada promatramo gustoću naseljenosti po općinama i gradovima proizlazi kako je Ljubuški najgušće naseljen (92,7 stanovnik na km² u 2020. godini), zatim Grude (75,7 stanovnika na km² u 2020. godini), slijedi Široki Brijeg (74,7 stanovnika na km² u 2020. godini), dok je najrjeđe naseljeno Posušje (44,1 stanovnik na km² u 2020. godini).

Migracije

Kada analiziramo migracije, odnosno broj odseljenih iz ŽZH kao i broj doseljenih u ŽZH, prema podacima FZS u ŽZH se u prethodne tri promatrane godine bilježi prosječno 485 odseljenih iz ŽZH i 416 doseljenih u ŽZH. Broj odseljenih je u 2020. godini iznosio 448, i manji je za 10,22% u odnosu na broj odseljenih u 2018. godini, i 11,81% u odnosu na 2019. godinu. Od ukupno odseljenih iz ŽZH u 2020. godini, 15,4% je odselilo u inozemstvo, dok je ostali dio odselio iz ŽZH u

druge dijelove FBiH. Od ukupnog broja odseljenih u inozemstvo u 2020. godini, najviše osoba je odselilo u Hrvatsku, čak 95%.

Po starosnoj dobi, u 2020. godini, 45% odseljenih stanovnika je u dobi od 20 do 35 godina. Broj odseljenih u 2020. godini u dobi do 20 godina starosti iznosi 25,2%.

Slika 8- Odseljeno stanovništvo po starosti (Izvor: FZS)

2.2. Gospodarski pokazatelji

U ovom poglavlju daje se kratki pregled osnovnih razvojnih pokazatelja i trendovi u promatrane tri godine, tj. od 2018. do 2020. godine. S obzirom da je 2020. godina obilježena krizom, prouzročenom pandemijom COVID 19, koja je izazvala iznenadno zaustavljanje gospodarstva, tako i većina pokazatelja ima negativan trend u usporedbi s 2019. godinom.

Prikazani su trendovi u poslovnom sektoru u ŽZH koji se temelje na podacima gospodarskih subjekata u ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2020. godinu, kao i na statističkim podacima.

Poslovanje poduzeća

Prema podacima iz poslovne baze Dun&Bradstreet (Bisnode), u ŽZH je za 2020. godinu završne račune predalo 1.242 poslovna subjekta, što u odnosu na 2019. godinu predstavlja porast za 12 poslovna subjekata, odnosno porast oko 1%. Pregled financijskog poslovanja ovih subjekata u 2020. godini u odnosu na prethodnu 2019. godinu pokazuje pad prihoda za 13,11%, pad neto dobiti za 38,2%, pad izvoza za 4,13%, te smanjenje broja zaposlenih za 3,7%. Izvoz je također, manji u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, ali je u odnosu na 2018. godinu još uvijek veći. Pokazatelji iz baze Bisnode temelje se samo na podacima iz završnih financijskih izvješća za 2020. godinu.

Ukupni financijski podaci ŽZH	2018	2019	2020
Ukupni prihodi	3.721.727.084	4.039.717.213	3.509.770.565
Neto dobit	293.084.856	388.320.332	240.002.112
Izvoz	571.985.000	666.266.584	638.714.807
Broj kompanija	1.211	1.230	1.242
Broj zaposlenih	15.567	16.133	15.533

Tabela 2-Pregled ukupnih financijskih podataka za ŽZH (Izvor:Dun&Bradstreet)

Najveći ukupni prihod na razini ŽZH ostvarili su poslovni subjekti iz Širokog Brijega, potom iz Posušja, Gruda te Ljubuškog. Najveću neto dobit u 2020. godini prema podacima baze Bisnode bilježe subjekti iz Širokog Brijega, potom iz Grude, slijede poslovni subjekti iz Posušja i Ljubuškog. Najviše zaposlenih imaju poslovni subjekti koji su predali završne račune iz Širokog Brijega, potom iz Posušja te Gruda. Najmanji broj zaposlenih prema bazi Bisnode bilježi Ljubuški.

Poslovni subjekti u Širokom Brijegu bilježe pad prihoda u 2020. godini za oko 9%, neto dobit je smanjena za 30% a broj zaposlenih za 1,9% u odnosu na 2019. godinu.

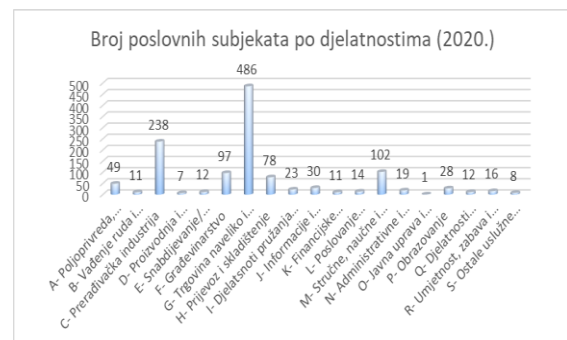
U Ljubuškom su se poslovni prihodi smanjili za 13,35%, a neto dobit za 23,75%. Broj zaposlenih je manji za 3,91% u odnosu na 2019. godinu.

Poslovni subjekti u Posušju su zabilježili smanjenje prihoda za 16,83%. Posušje isto tako bilježi najveći pad neto dobiti u odnosu na prethodnu 2019. godinu, i to neto dobit je manja za 67,5%. Broj zaposlenih u subjektima koji su predali završne račune je manji za 8% u odnosu na 2019. godinu.

Poslovni subjekti u Grudama bilježe smanjenje prihoda za 8% u odnosu na 2019. godinu, dok neto dobit bilježi povećanje za oko 14%. Broj zaposlenih je manji za 9,3% u odnosu na 2019. godinu.

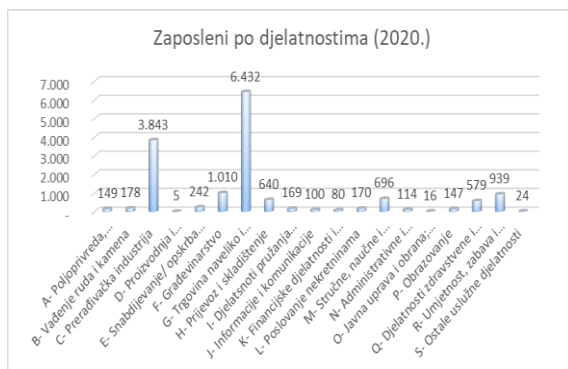

Slika 9- Financijski podaci po općinama za poslovne subjekte koji su predali završna financijska izvješća (Izvor: Dun&Bradstreet)

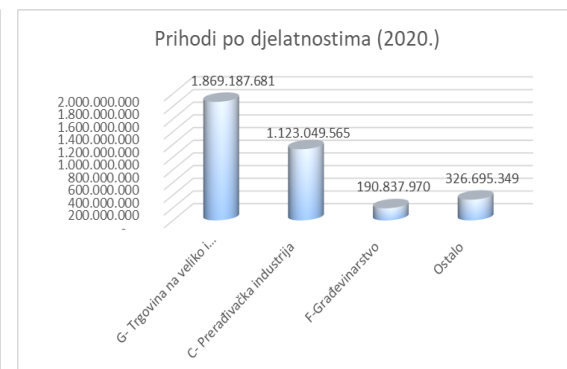

Slika 10- Broj subjekata po djelatnostima ŽZH u 2020. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

Najviše gospodarskih subjekata u 2020. godini u ŽZH, koji su predali završne financijske račune, bavilo se trgovinom na veliko i malo 39,5%, a ista djelatnost broji i najveći broj zaposlenih 41,33%. Na drugom mjestu s najviše gospodarskih subjekata je prerađivačka industrija 19,16%, u kojoj je zaposleno oko 25% od ukupnog broja zaposlenih osoba prema podacima iz Bisnode baze. Na trećem mjestu po broju poslovnih subjekata su stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, a u postotku broj subjekata koji se bavi tim djelatnostima je 8,21%. Građevinarstvo je na trećem mjestu po broju zaposlenih, a broj zaposlenih u toj djelatnosti iznosi 6,5% od ukupnog broja zaposlenih.

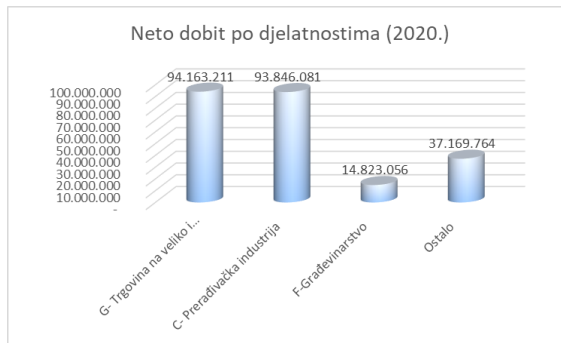

Slika 11- Broj zaposlenih po djelatnostima u 2020. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

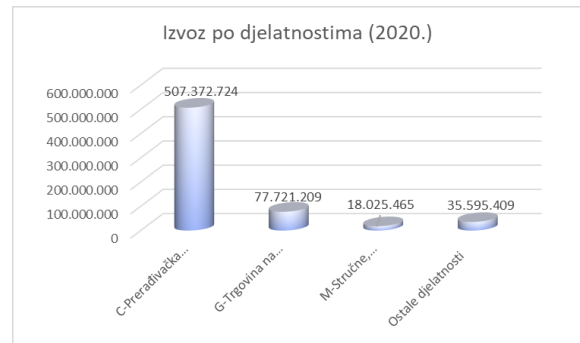

Slika 12- Poslovni prihodi po djelatnostima u 2020. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

U 2020. godini najviše je poslovnih prihoda ostvareno u trgovini na veliko i malo, 53,25% od ukupno ostvarenih prihoda. Slijedi prerađivačka industrija sa 32% od ukupno ostvarenih prihoda i građevinarstvo sa 5,44% od ukupno ostvarenih prihoda.

Slika 13-Neto dobit po djelatnostima u 2020. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

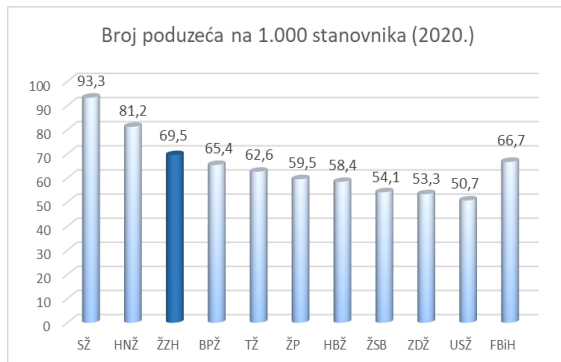

Slika 14-Izvoz po djelatnostima u 2020. godini (Izvor: Dun&Bradstreet)

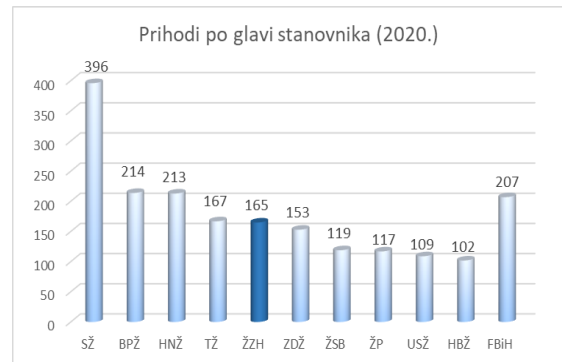
Najveća neto dobit je ostvarena u djelatnosti G-Trgovina na veliko i malo, i to 39,23% od ukupno ostvarene neto dobiti. Na drugom mjestu je C-prerađivačka industrija sa 39% od ukupno ostvarene dobiti, a na trećem mjestu je građevinarstvo sa oko 6% od ukupno ostvarene neto dobiti prema podacima iz poslovne baze Bosnode.

Prerađivačka industrija je u 2020. godini ostvarila najveći izvoz, 507.372.724, što čini 79,43% od ukupno ostvarenog izvoza. Slijedi je trgovina na veliko i malo sa 12,17% ostvarenog izvoza od ukupno ostvarenog izvoza. Na trećem mjestu su stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti sa 2,82% ostvarenog izvoza od ukupno ostvarenog izvoza prema podacima iz poslovne baze Bisnode.

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja za 2020. godinu, po broju poduzeća na 1.000 stanovnika, ŽZH se nalazi na trećem mjestu u FBiH. Više poduzeća na 1.000 stanovnika ima samo SŽ i HNŽ. U usporedbi prihoda po glavi stanovnika, ŽZH se nalazi na petom mjestu, iza SŽ, BPŽ, HNŽ i TŽ.

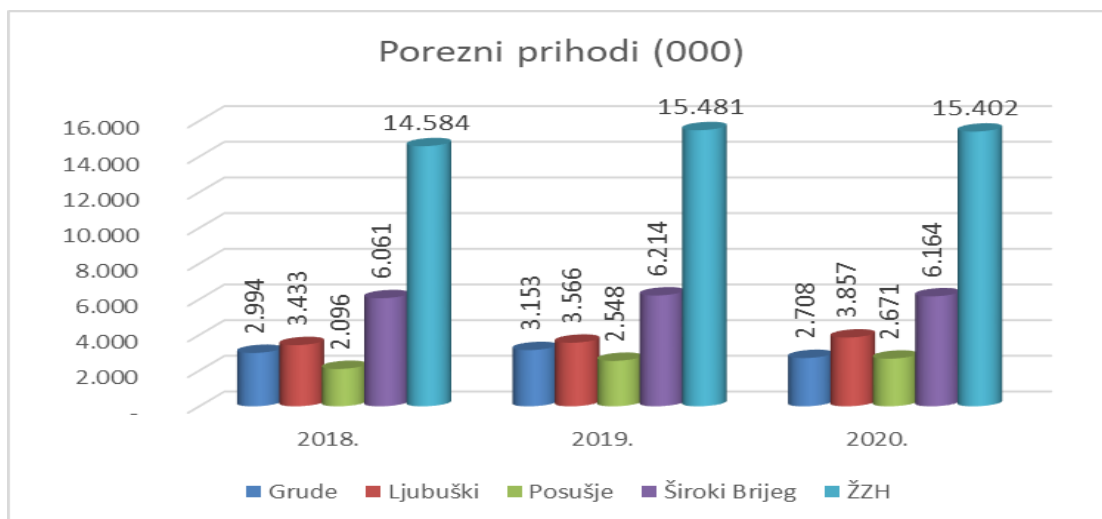
Slika 15-Broj poduzeća na 1.000 stanovnika po županijama (Izvor: FZZPR)

Slika 16-Prihodi po glavi stanovnika po županijama (Izvor:FZZPR)

Porezni prihodi

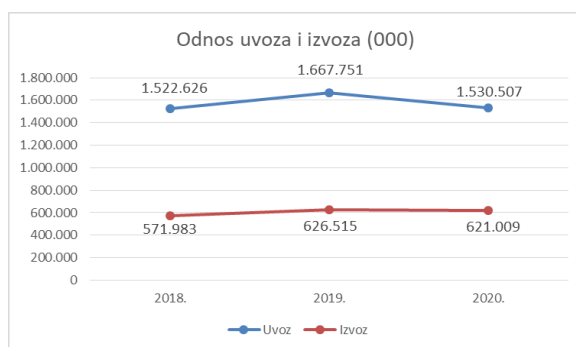
U ŽZH je u 2020. godini ostvareno 15,4 milijuna KM poreznih prihoda. U analizi poreznih prihoda u posljednje tri godine, vidljivo je da ŽZH u 2020. godini bilježi blagi pad poreznih prihoda u odnosu na 2019. godinu i to za 0,5%, međutim veći su za 5,6% u odnosu na 2018. godinu. U Ljubuškom i Posušju porezni prihodi su se povećali u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu, i to u Ljubuškom za 8,16%, a u Posušju za 4,83%. Široki Brijeg i Grude bilježe pad poreznih prihoda, Široki Brijeg za 0,80%, a Grude 14,11% u odnosu na 2019. godinu.

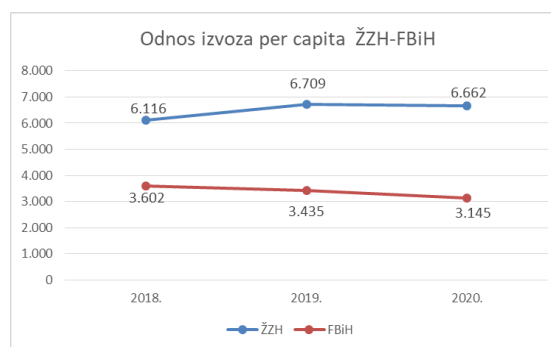
Slika 17-Porezni prihodi u ŽZH (Izvor:FZZPR)

Uvoz-Izvoz

Kada promatramo odnos uvoza i izvoza u ŽZH, izvoz u 2020. godini bilježi blagi pad, za 0,87% u odnosu na 2019. godinu, kao i uvoz. Uvoz je u 2020. godini manji za 8,23% u odnosu na 2019. godinu. Izvoz po glavi stanovnika u ŽZH bilježio je pozitivan trend u 2018. i 2019. godini, a u 2020. zabilježen je negativan trend, i manji za 1% u odnosu na 2019. godinu. FBiH bilježi negativan trend kroz cijelo promatrano razdoblje u segmentu izvoza po glavi stanovnika.

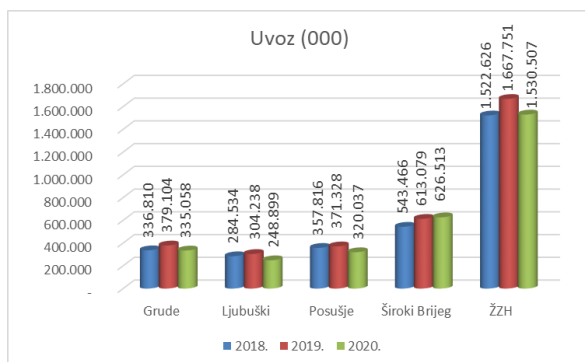
Slika 18-Odnos uvoza i izvoza u ŽZH (Izvor:FZZPR)

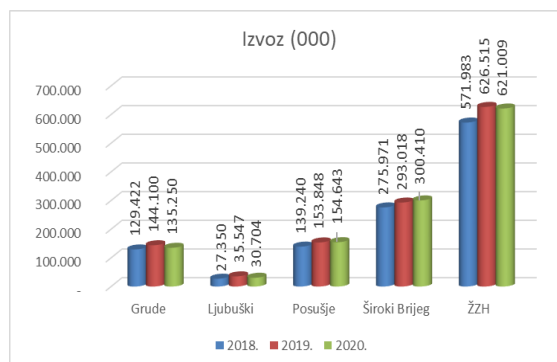
Slika 19- Odnos izvoza po glavi stanovnika između ŽZH i FBiH (Izvor:FZZPR)

Promatrajući pojedinačno jedinice lokalne samouprave, i gradovi i općine imaju porast uvoza u 2019. godini, a u 2020. godini porast uvoza ima samo Široki Brijeg, 2,19% u odnosu na prethodnu 2019. godinu. Ostale jedinice lokalne samouprave bilježe pad uvoza i to Ljubuški 18,18%, Posušje 13,81% i Grude 11,61% u odnosu na 2019. godinu.

Prema podacima za općine i gradove, u razdoblju od 2019. godine do 2020. godine povećanje izvoza bilježe Široki Brijeg i Posušje, i to Široki Brijeg za 2,5% a Posušje 0,5%. Ljubuški bilježi pad izvoza u 2020. godini za 13,6%, a općina Grude za 6,14% u odnosu na prethodnu 2019. godinu.

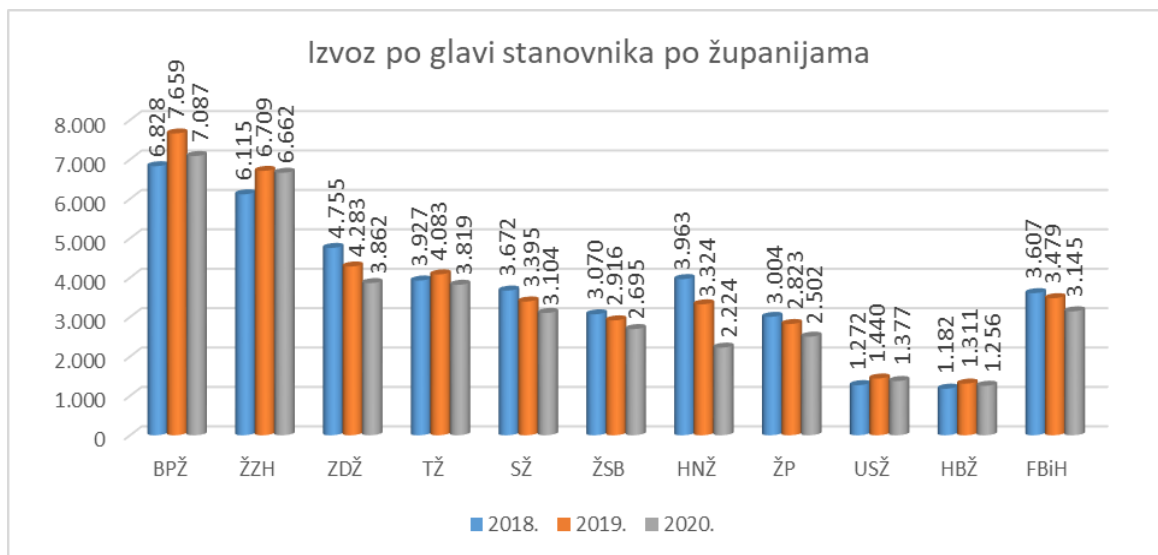

Slika 20-Uvoz u ŽZH u tisućama KM (Izvor:FZS)

Slika 21-Izvoz iz ŽZH u tisućama KM(Izvor:FZS)

Ako usporedimo izvoz po glavi stanovnika s ostalim županijama i FBiH, ŽZH se u 2020. godini nalazi na drugom mjestu iza BPŽ. Prosječan izvoz po glavi stanovnika u 2020. godini u FBiH iznosi 3.145 KM, a u ŽZH 6.662 KM, što znači da je u ŽZH izvoz po glavi stanovnika veći od prosjeka FBiH za 3.230 KM.

Slika 22- Izvoz po glavi stanovnika po županijama (Izvor:FZS)

Prema podacima FZS najveći ostvareni izvoz u 2020. godini, kada promatramo izvoz po područjima klasifikacije djelatnosti, zabilježen je u prerađivačkoj industriji (89,75% od ukupnog izvoza).

Djelatnost	2018.	2019.	2020.
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	3.154	3.203	3.444
Vađenje ruda i kamena	431	684	436
Prerađivačka industrija	514.136	559.473	557.402
Proizvodnja, snabdijevanje, opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0	0	0
Ostalo	54.265	63.217	59.710
Nerazvrstano po kategorijama	0	0	18
UKUPNO	571.985	626.515	621.010

Tabela 3- Izvoz po djelatnostima (Izvor: FZS)

Kada analiziramo izvoz po sektorima vidljivo je kako je u 2020. godini najveći izvoz ostvaren u sektoru Mašine/strojevi i transportna sredstva (37,20%) i u sektoru Industrijski proizvodi razvrstani prema materijalu (36,11%).

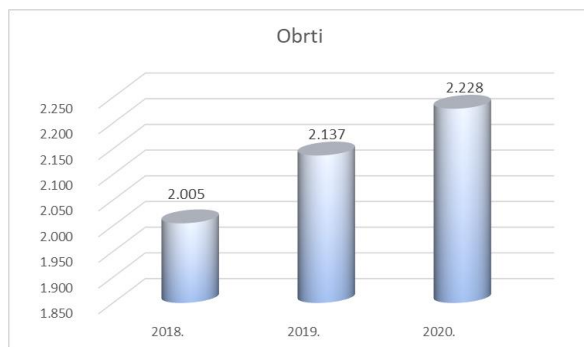
Sektor	2018.	2019.	2020.
Hrana i žive životinje	14.071	12.243	12.905
Pića i duhan	3.502	4.176	3.079
Sirove materije nejestive, osim goriva	4.296	9.308	16.128
Mineralna goriva, maziva i srodni proizvodi	303	1.071	1.105
Masti i ulja životinjskog i biljnog porijekla	63	0	2
Kemijski proizvodi	35.863	39.616	47.436
Industrijski proizvodi razvrstani prema materijalu	222.824	241.083	224.238
Mašine/strojevi i transportna sredstva	207.440	228.185	231.069
Razni gotovi proizvodi	83.614	90.896	85.047
Proizvodi i transakcije d.n.	9	0	1
UKUPNO	571.985	626.578	621.010

Tabela 4: Izvoz po sektorima (Izvor: FZS)

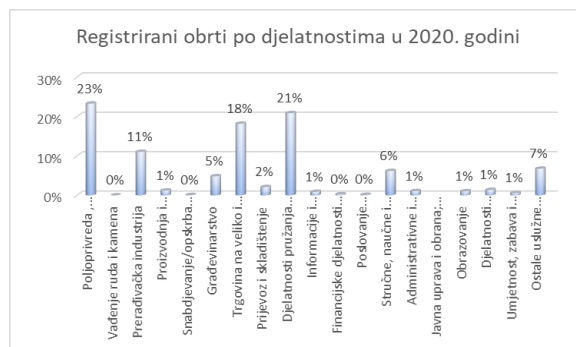
Struktura gospodarstva

Prema podacima FZS, u strukturi gospodarstva u ŽZH dominiraju pravne osobe kojih u ukupnom broju poslovnih subjekata ima 52%, dok obrta ima 34%. U sastavu pravnih osoba ima 14% poslovnih subjekata.

Broj obrta u ŽZH u posljednje tri promatrane godine bilježi rast i u 2020. godini je za 11,12% veći nego u 2018. godini i 4,25% u odnosu na 2019. godinu. U strukturi obrta najviše je obrta iz poljoprivrede (23%), iz hotelijerstva i ugostiteljstva (21%), potom iz trgovine na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikla (18%), a na četvrtom mjestu je prerađivačka industrija (11%).

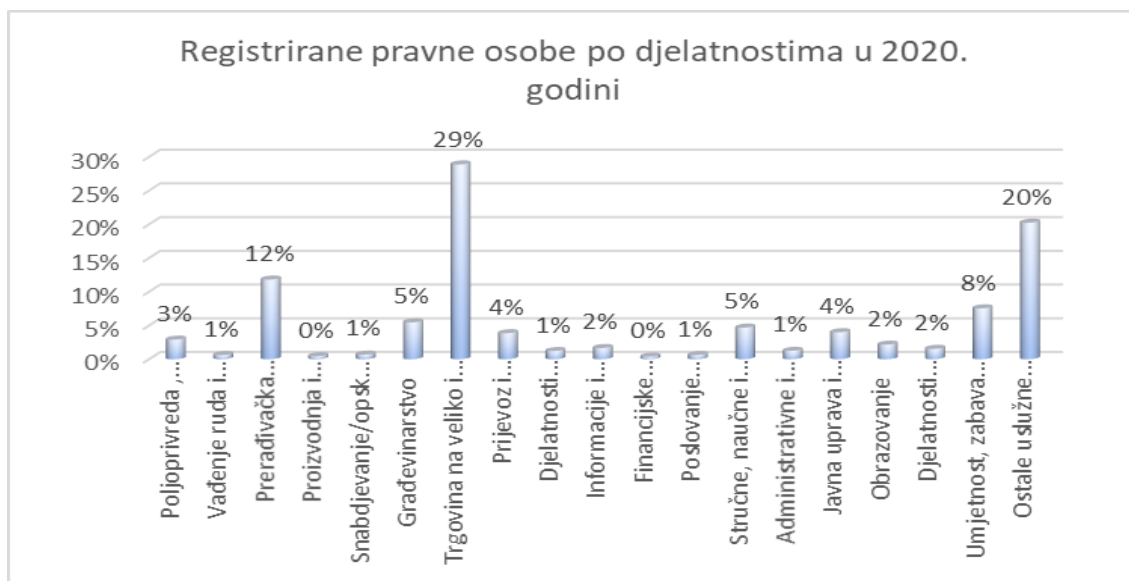

Slika 23- Broj obrta (Izvor: FZS)

Slika 24- Broj obrta po djelatnostima (Izvor: FZS)

U strukturi pravnih osoba, najviše pravnih osoba je u djelatnostima trgovine na veliko i malo i popravak motornih vozila i motocikla (29%), potom ostalih uslužnih djelatnosti (20%) i prerađivačke industrije (12%).

Slika 25- Struktura poduzeća po djelatnostima (Izvor:FZS)

Poslovna infrastruktura

U ŽZH je aktivno 7 poslovnih zona. Po dvije poslovne zone su aktivne u Širokom Brijegu, Ljubuškom i Posušju i jedna u općini Grude. Ukupna površina poslovnih zona je 612,64 ha na kojima je 299 parcela. U 2020. godini, u poslovnim zonama su aktivne 62 tvrtke, što je 8 tvrtki više nego prethodne promatrane 2019. godine, koje zapošljavaju oko 1.775 osoba, odnosno 26% više u usporedbi s prethodnom 2019. godinom.

Br.	Naziv	Grad	Površina u ha	Broj parcela	2019. godina		2020. godina	
					Broj tvrtki	Broj zaposlenih	Broj tvrtki	Broj zaposlenih
1.	Poslovna zona Trn	Široki Brijeg	50	40	11	479	10	499
2.	Poslovna zona Knešpolje	Široki Brijeg	65,34	25	5	293	6	524
3.	Poslovna zona Zvirići	Ljubuški	174	29	4	0	4	0
4.	Poslovna zona Mostarska vrata	Ljubuški	84	86	19	303	20*	303
5.	Gospodarska zona Pogana vlaka Poljanice	Grude	35	48	3	74	6	169
6.	Poslovna zona Osrdak	Posušje	13,74	24	4	103	8	130
7.	Poduzetnička zona Vlaka	Posušje	190,38	47	8	158	8	150
UKUPNO			612,46	299	54	1.410	62	1.775

Tabela 5-Pregled poslovne infrastrukture (Izvor: Općine i gradovi)

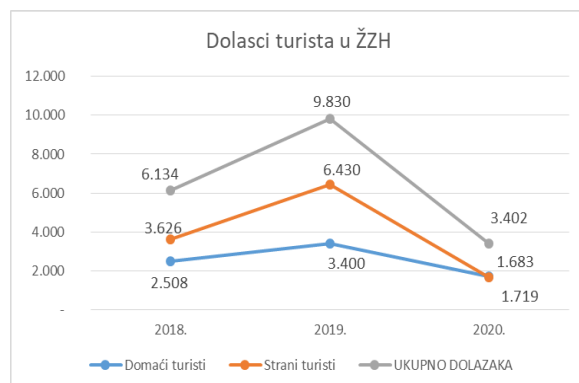
*Trenutno je u tijeku izgradnja objekta Grupe Pivac u poslovnoj zoni Mostarska vrata.

Pored poslovnih zona, u Posušju je u funkciji Fondacija Tehnološki park Posušje koji je u potpunosti opremljen CNC strojevima i organizira obuku i edukaciju sa učenicima srednje škole, kao i ostalim dionicima. Također, u Ljubuškom je u Poslovnoj zoni Bijača Poslovni inkubator u okviru Javne ustanove Razvojne agencije Županije Zapadnohercegovačke - HERAG koji za sada

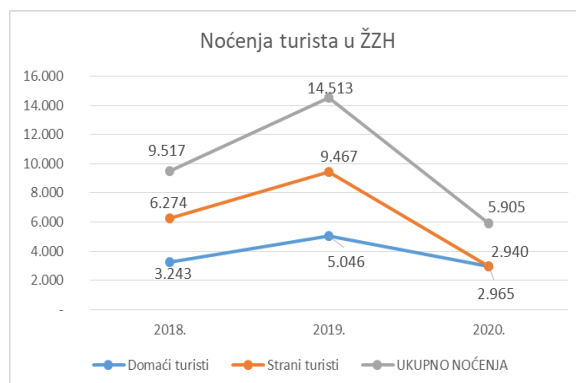
nije popunjen. Široki Brijeg i Grude pored poslovnih zona još uvijek nemaju razvijene prateće potporne institucije za razvoj poduzetništva.

Turizam

U segmentu turizma ŽZH je od 2016. godine konstantno bilježila rast broja dolazaka i noćenja turista. No kako je već navedeno, pandemija virusa COVID 19 negativno je utjecala kako na demografiju tako i na cijelokupno gospodarstvo uključujući i turizam, koji bilježi najveći pad. U 2020. godini dolasci turista su bili manji za 65,4% u odnosu na 2019. godinu. Podaci o noćenjima turista bilježe pad za 59,3% u 2020. godini u odnosu na broj noćenja u 2019. godini. Dužina registriranog boravka turista u ŽZH iznosi oko 1,7 dana. Od ukupnog broja turista samo 49,47% su strani turisti.

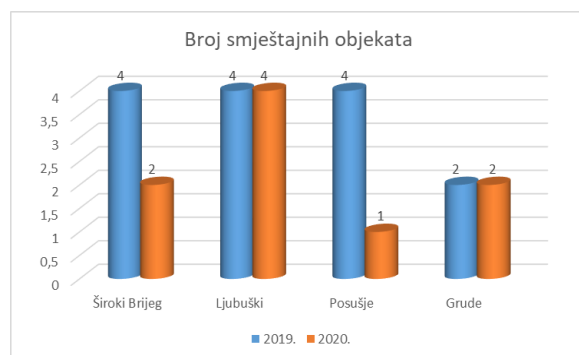
Slika 26-Dolasci turista u ŽZH (Izvor: FZS)

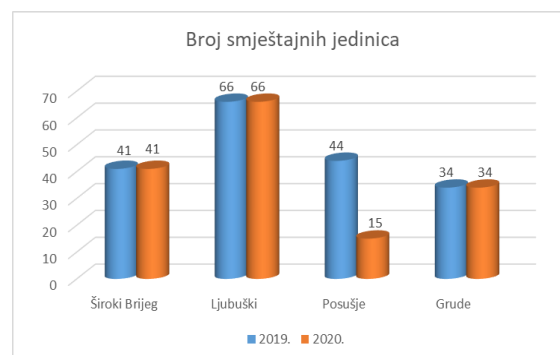
Slika 27-Noćenja turista u ŽZH (Izvor: FZS)

Prema podacima iz upisnika kategoriziranih objekata koji se vodi pri Ministarstvu gospodarstva ŽZH, te podacima od općina i gradova u 2020. godini zabilježeno je smanjenje i turističkih objekata i smještajnih jedinica u odnosu na 2019. godinu. Upisano je ukupno 9 objekata, u odnosu na 2019. godinu to je 5 smještajnih objekata manje.

Od 9 objekata koji su u funkciji 4 su hotela (od čega 2 na razini 4* i 2 na razini 3*), 3 motela i 2 objekta za odmaralište i kraći odmor. Raspoložu s ukupno 156 smještajnih jedinica, što je 29 smještajnih jedinica manje nego u 2019. godini. Najviše smještajnih jedinica je registrirano u Ljubuškom, potom u Posušju, pa u Širokom Brijegu i Grudama.

Slika 28- Broj smještajnih objekata

Slika 29- Broj smještajnih jedinica

Pored ovih registriranih smještajnih kapaciteta postoje još brojni smještajni kapaciteti u obiteljskim kućama koje su preuređene za prijem gostiju, te dva objekta u Masnoj Luci: Objekt JU Park Prirode Blidinje, te Planinarski dom Masna Luka kojim upravlja HPD Pločno.

ŽZH još uvijek nema turističke zajednice na razini županije i nema institucije koja je izravno zadužena za promociju turizma i turističkih potencijala. Što se tiče jedinica lokalne samouprave,

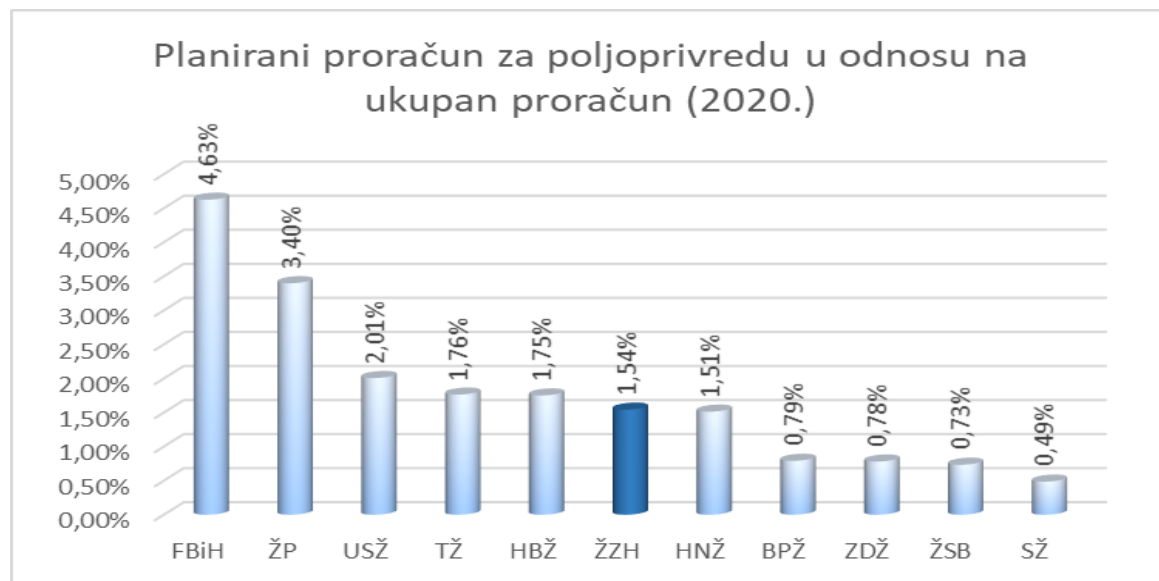
samo Ljubuški ima formiranu turističku zajednicu. Od 2019. godine na snazi je Zakon o turizmu Županije Zapadnohercegovačke, također, usvojena je Strategiju razvitka turizma Županije Zapadnohercegovačke za razdoblje od 2020. do 2027. godine koji su vodič za daljnji razvoj i reguliranje turizma.

Također, u segmentu turizma u protekle tri godine, tj. od 2018. do 2020. godine, pokrenuto je ili provedeno niz projekata za razvoj i promociju turizma u ŽZH. Turističke lokacije, koje su prepoznate u ŽZH kao rezultat navedenih projekata su Peć Mlini u Drinovcima u Grudama, Borak u Širokom Brijegu, kanjon Ričina i Tribistovo u Posušju, Masna Luka na Blidinju. Također, u tijeku je i projekt Cycling Rural, koji provodi Ured Vlade ŽZH za europske integracije u partnerstvu s gradovima i općinama, koji se bazira na razvoju cikloturizma, čiji je cilj povezati 2 grada i 2 općine ŽZH kroz biciklističke rute, te na taj način integrirati kulturnu i prirodnu baštinu u priznati turistički proizvod. U 2020. godini započeo je i projekt Očuvanje, valorizacija i promocija kulturne baštine na periferiji urbanih područja čiji je cilj ojačati i diverzificirati turističku ponudu prekograničnom suradnjom te omogućiti bolje upravljanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine, čiji je nositelj HERAG u Prtnerstvu s gradom Ljubuški.

Poljoprivreda

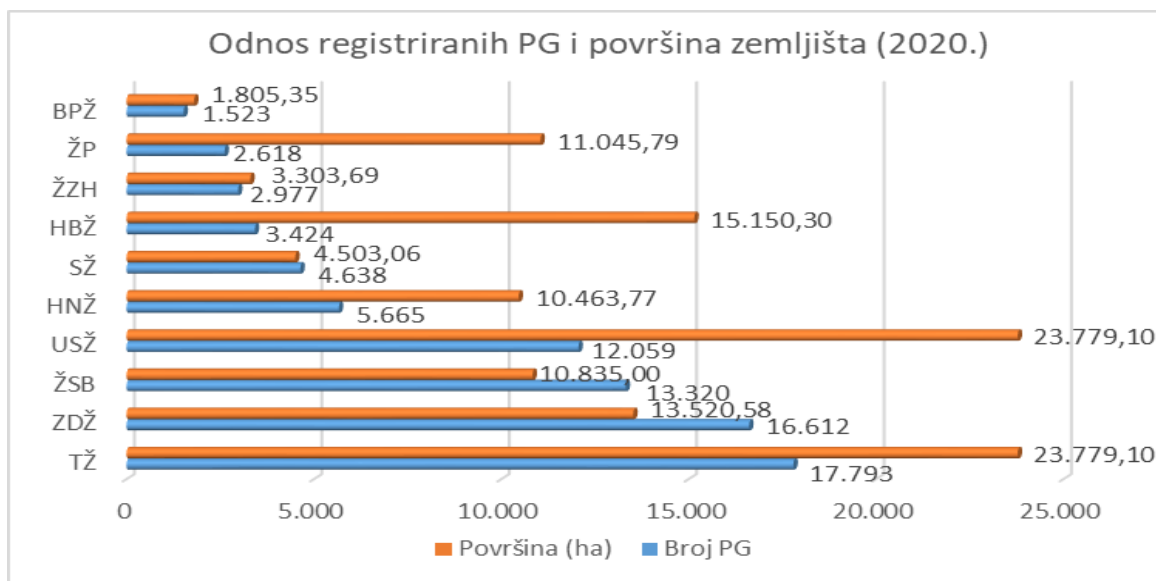
U nastavku je prikazan sažetak ključnih elemenata za razvoj poljoprivrede.

ŽZH je u 2020. godini za izravnu potporu poljoprivrednoj proizvodnji izdvojila 1.418.329,10 KM, odnosno 1,54% od ukupnog planiranog proračuna za 2020. godinu, što je blagi porast u odnosu na 2019. godinu kada je izdvojeno 1,40% od ukupnog proračuna. Kada se analiziraju izdvajanja za poljoprivredu po županijama, ŽZH je na petom mjestu po visini izdvajanja za poljoprivredu u odnosu na ukupno planirani proračun.

Slika 30- Udio izdvajanja za poljoprivredu u ukupnom proračunu po županijama (Izvor: Proračuni)

Prema podacima Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva u 2020. godine u ŽZH je u Registar poljoprivrednih gospodarstava i Registar klijenata bilo upisano 2.977 poljoprivrednih gospodarstava na ukupno 3.303,69 ha zemljišta, 2 manje nego prethodne 2019. godine. U usporedbi sa 2018. godinom, u 2020. je 77 poljoprivrednih gospodarstva više.

Slika 31- Odnos ukupno registriranih poljoprivrednih gazdinstava i površina zemljišta (ha) u 2020. godini (Izvor: Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva)

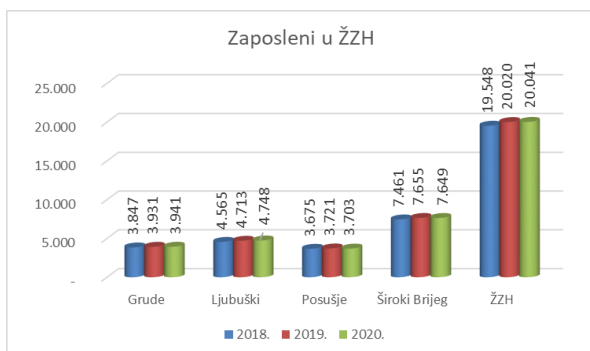
Izvoz hrane i živih životinja iz ŽZH u 2020. godini je iznosio 12.905.000 KM, što je 2% od ukupne vrijednosti izvoza ostvarenog u ŽZH u 2020. godini. Vrijednost izvoza hrane i živih životinja je u 2020. godini manja za 8,29% u odnosu na 2018. godinu, dok je udio izvoza hrane i živih životinja u ukupnom ostvarenoj vrijednosti izvoza u 2020. godini u odnosu na prethodnu 2019. godinu veći za 5,4% .

2.3. Društveni pokazatelji

U dijelu društvenih pokazatelja analizirani su podaci vezani za tržište rada, školstvo, zdravstvo, socijalu i sigurnost.

Zaposlenost i nezaposlenost

Broj zaposlenih je u ŽZH kroz sve promatrane godine u porastu. Na razini ŽZH u 2020. godini došlo je do povećanja broja zaposlenih za 493 ili 2,52% u odnosu na 2018. godinu, odnosno broj zaposlenih se sa 19.548 povećao na 20.041. U usporedbi s brojem zaposlenih u 2019. godini, u 2020. je broj zaposlenih također ima blagi porast za 21, ili u postotku 0,1%. U isto vrijeme, broj evidentiranih nezaposlenih osoba je u 2020. godini u odnosu na 2018. godinu veći za 448 osoba ili za 4,14%. Broj nezaposlenih osoba je bio u padu od 2018. do 2019. godine, a u 2020. godini je porastao za 751 osobu ili 7,14% u odnosu na prethodnu 2019. godinu, što se može pripisati otpuštanju i odjavljivanju radnika zbog zaustavljanja gospodarstva uzrokovanog pandemijom COVID 19. Kada promatramo jedinice lokalne samouprave pojedinačno, u 2020. godini pozitivan trend je prisutan u svim općinama i gradovima u odnosu na 2018. godinu. No u usporedbi s podacima sa prethodnom 2019. godinom samo Grude i Ljubuški bilježe pozitivan trend i to Grude 10 zaposlenih više, a Ljubuški 35 zaposlenih više. Posušje i Široki Brijeg bilježe negativan trend u odnosu na 2019. godinu. U Posušju je 18 manje zaposlenih, a u Širokom Brijegu 6 manje zaposlenih osoba.

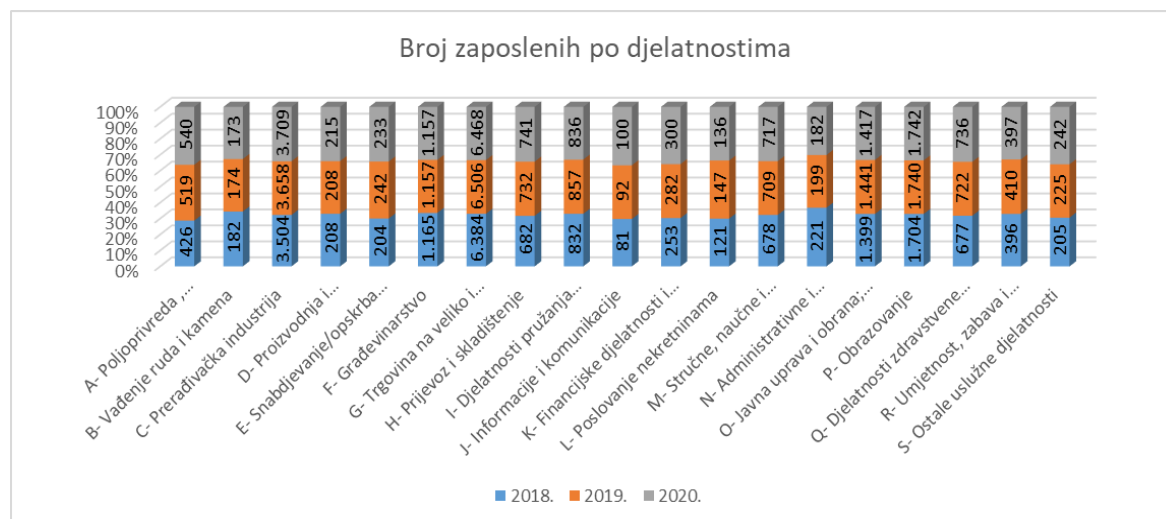
Slika 32- Broj zaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)

Slika 33- Odnos broja zaposlenih i nezaposlenih (Izvor: FZS)

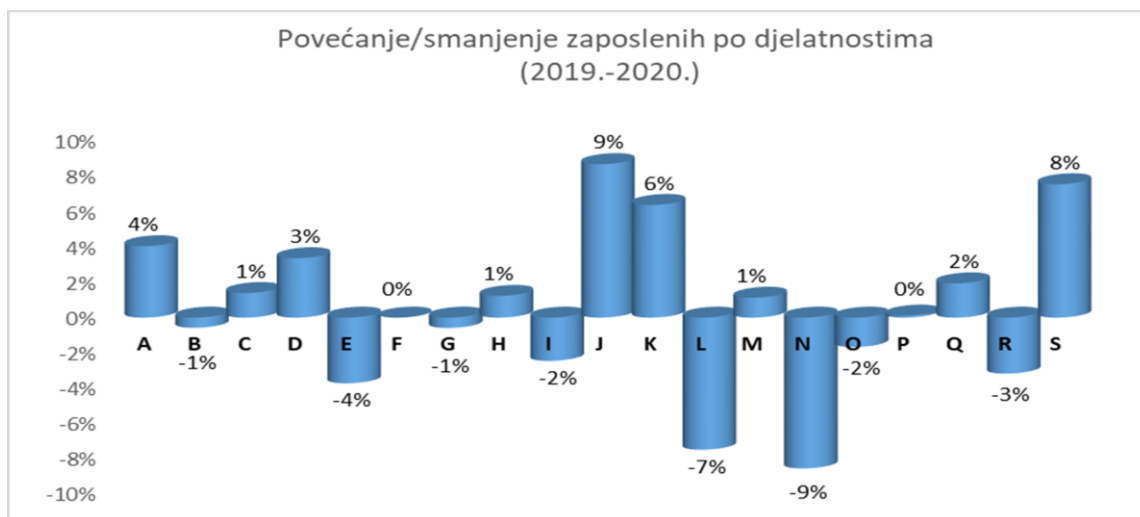
Prema podacima iz poslovne baze Dun&Bradstreet (Bisnode), broj zaposlenih osoba u poslovnim subjektima iz ŽZH koji su predali završna financijska izvješća za 2020. godinu iznosio je 15.533. U 2019. godini broj zaposlenih iznosio je 16.133, što znači da se broj zaposlenih prema podacima baze Bisnode u gospodarskim subjektima koji su predali završna financijska izvješća smanjio u odnosu na prošlu 2019. godinu za 3,7%.

Prema podacima FZS koji se odnose na strukturu ukupnog broja zaposlenih po djelatnostima, u 2020. godini najveći broj zaposlenih je u sektoru trgovine 6.468, što je 32,27% od ukupnog broja zaposlenih, potom u prerađivačkoj industriji 3.709 što je 18,5% od ukupnog broja zaposlenih. Na trećem mjestu je obrazovanje sa 1.742 zaposlenih ili 8,69% od ukupnog broja zaposlenih, dok je javna uprava (javna uprava, obrana, obvezno socijalno osiguranje) na četvrtom mjestu s 1.417 zaposlenih ili 7% od ukupnog broja zaposlenih. U djelatnosti građevinarstva zaposleno je 1.157 djelatnika, što je 5,77% od ukupnog broja zaposlenih.

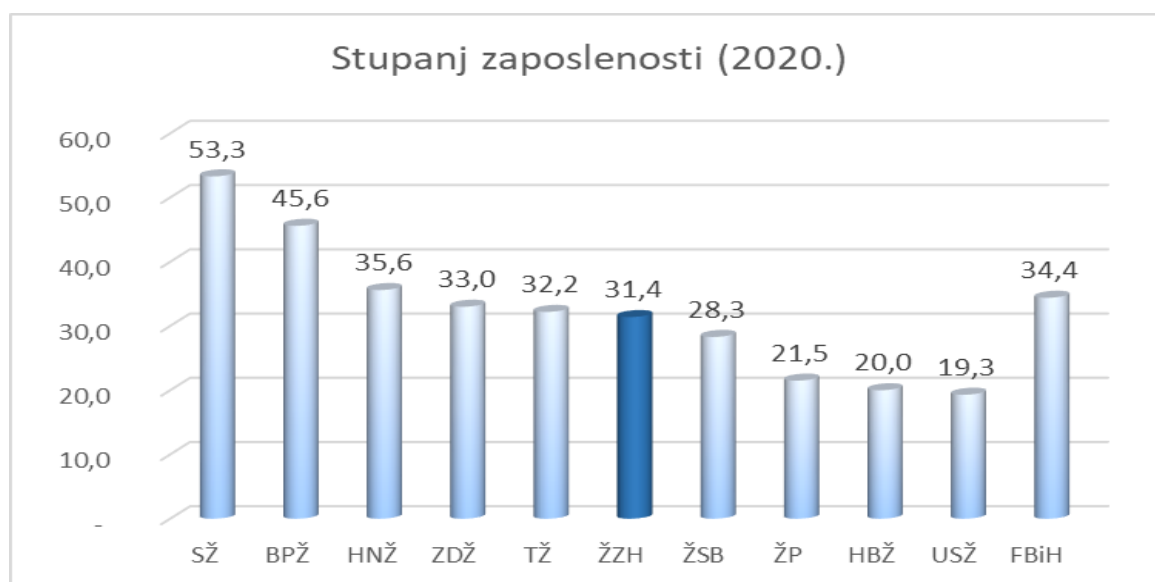
Slika 34- Broj zaposlenih u ŽZH po djelatnostima u 2020. godini (Izvor: FZS)

Na slici 34 (ispod) su prikazani podaci o povećanju i smanjenju broja zaposlenih po djelatnostima u postocima za razdoblje od 2019.- 2020. godine. Broj zaposlenih u 2020. godini povećao u djelatnostima Informacija i komunikacija za 9%, zatim u ostalim uslužnim djelatnostima za 8% (u ovoj kategoriji su djelatnosti članskih organizacija, popravak računala i komunikacijske opreme, te ostale uslužne djelatnosti). Na trećem mjestu po povećanju broja zaposlenih u 2020. godini su financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, i u ovoj djelatnosti broj zaposlenih se povećao za 6%. U isto vrijeme najveći pad broja zaposlenih bilježi djelatnosti administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti 9% (djelatnosti iznajmljivanja, zapošljavanja, putničke agencije). Na drugom mjestu po smanjenju broja zaposlenih je djelatnost poslovanja nekretninama koja bilježi 7% manje zaposlenih, a slijedi je djelatnost snabdijevanja i opskrbe vodom sa 4% manje zaposlenih, te djelatnost umjetnosti, rekreacije i zabave sa 3% manje zaposlenih.

Slika 35- Povećanje/smanjenje broja zaposlenih po djelatnostima u razdoblju od 2019. do 2020. godine (Izvor:FZS)

U usporedbi stupnja zaposlenosti po županijama, ŽZH se nalazi na 6. mjestu sa stupnjem zaposlenosti od 31,4. Veći stupanj zaposlenosti imaju SŽ, BPŽ, HNŽ, ZDŽ i TŽ. U usporedbi sa stupnjem zaposlenosti FBiH, ŽZH se nalazi ispod prosjeka FBiH koji iznosi 34,4.

Slika 36- Stupanj zaposlenosti u 2020. godini po županijama (Izvor: FZZPR)

U sljedećoj tabeli navedeni su aktivne mjere sufinanciranja zapošljavanja, odnosno programi i posredničke aktivnosti sufinanciranja zapošljavanja i samozapošljavanja nezaposlenih osoba sa evidencije Službe za zapošljavanje ŽZH kroz protekle tri godine.

2018.		2019.		2020.	
Naziv aktivne mjere/programa	Broj sufinanciranih osoba	Naziv aktivne mjere/programa	Broj sufinanciranih osoba	Naziv aktivne mjere/programa	Broj sufinanciranih osoba
Prvo radno iskustvo 2018 PRI 2018	120	Prvo radno iskustvo 2019 PRI 2019	77	Tvoja prilika 2020 – osobe do 30 godina života	59

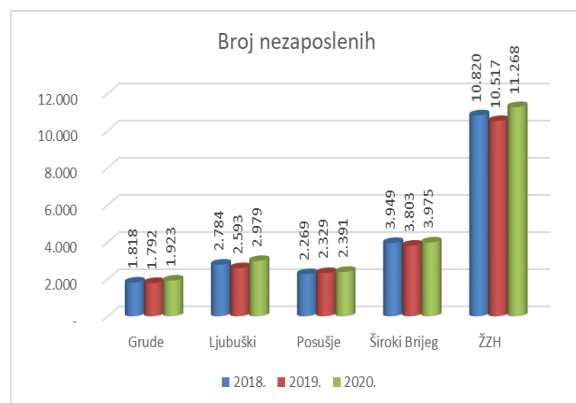
Sezonsko/ periodično zapošljavanje 2018	63	Sezonsko/ periodično zapošljavanje 2019	45	Sezonsko/ periodično zapošljavanje 2020	12
Zapošljavanje žena 2018	71	Zapošljavanje žena 2019	60	Zapošljavanje žena 2020	43
Start up 2018	66	Start up 2019	105	Start up 2020	67
Prilika za sve 2018	55	Prilika za sve 2019	215	Prilika za sve 2020	89
Doprinosi 500 (2018)	3	Doprinosi 500 (2019)	1	Doprinosi 500 (2020)	5
Tražim poslodavca 2018	25	Tražim poslodavca 2019	59	Tražim poslodavca 2020	35
Branitelji 2018	1	Nova prilika 2019	13	Nova prilika 2020	27
Služba u zajedničkim projektima 2018	46	Služba u zajedničkim projektima 2019 i obuka	55	Služba u zajedničkim projektima 2020 (i obuka)	154
		Asistenti u nastavnoj godini 2019/2020	10	Asistenti u nastavnoj godini 2020/2021	10
				Tvoja prilika 2020 osobe sa radnim stažom do 35 godine života	9
				Druga prilika 2020	14
				Start up 2020 (demobilizirani branitelji)	4
				Zapošljavanje domobilizira- nih branitelja	3
	450		640		531

Tabela 6- Pregled broj sufinanciranih osoba kroz aktivne mjere i programe sufinanciranja zapošljavanja
(Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

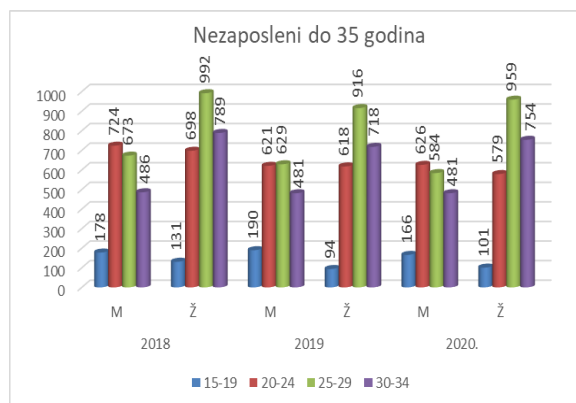
U 2020. godini sufinancirana je 531 osoba kroz 14 programa. U usporedbi s prethodne dvije godine, u 2020. godini je 5 aktivnih programa više nego 2018. godine, a 4 više nego u 2019. godini. Broj sufinanciranih osoba je manji nego prethodne 2019. godine za 17%, a u usporedbi sa 2018. godinom, broj sufinanciranih osoba je veći za 18%.

Prema službenim podacima FZS, broj nezaposlenih osoba u ŽZH u 2020. godini iznosio je 11.268. U odnosu na 2018. godinu kada je iznosio 10.820, broj nezaposlenih je veći za 4,14%, a u odnosu na 2019. godinu broj nezaposlenih je veći za čak 7,14%. Kada promatramo strukturu nezaposlenih u ŽZH prema starosti, iz analize podataka Službe za zapošljavanje ŽZH možemo vidjeti da u 2020. godini 39,19% nezaposlenih čine osobe do 35 godina starosti i to njih 4.250. Najveći udio nezaposlenih osoba do 35 godina starosti čine žene od 25 do 29 godina kojih je 22,56%. Primjetno je povećanje udjela osoba do 29 godina starosti uz istodobno zadržavanje visokog udjela starijih dobnih skupina u ukupnoj nezaposlenosti. U strukturi nezaposlenosti

prema spolu u ŽZH je kroz sve tri promatrane godine bilo više nezaposlenih žena (56%) nego muškaraca (44%). Ovaj trend je prisutan u svim općinama i gradovima.

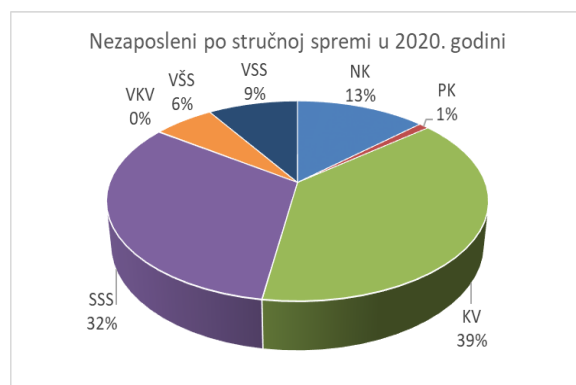
Slika 37- Broj nezaposlenih u ŽZH (Izvor: FZS)

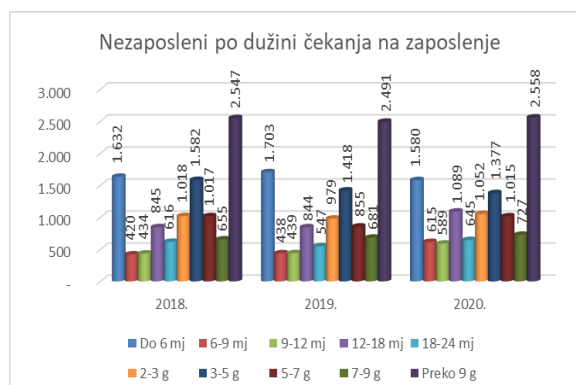
Slika 38-Struktura nezaposlenih po starosti (Izvor:Služba za zapošljavanje ŽZH)

Prema kvalifikacijskoj strukturi najveći udio u ukupnoj nezaposlenosti imaju kvalificirani radnici odnosno osobe sa završenom srednjom školom do 3 godine, čiji je udio 39%, te osobe sa završenom srednjom školom u trajanju od 4 godine čiji udio iznosi 32%.

U ukupnoj nezaposlenosti dominiraju dugotrajno nezaposlene osobe, a to su one osobe koje traže posao godinu ili više dana. Njihov udio u ukupnoj nezaposlenosti iznosio je kroz prvu promatrane godinu 76,90%, kroz drugu promatrane godinu 75,18%, a u 2020. godini broj tih osoba se povećao za 2,82% i iznosi 78%.

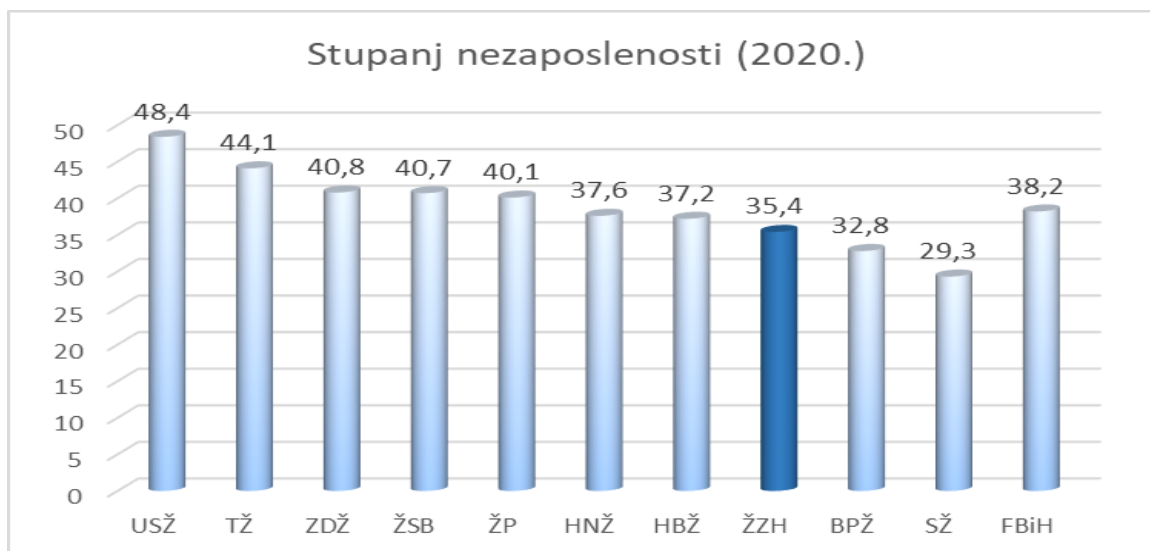

Slika 39-Struktura nezaposlenih po stručnoj spremi (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Slika 40-Nezaposleni po dužini čekanja na posao (Izvor: Služba za zapošljavanje ŽZH)

Promatrajući stupanj nezaposlenosti po županijama i FBiH, ŽZH se u 2020. godini nalazi na osmom mjestu sa stupnjem nezaposlenosti od 35,4, a niži stupanj nezaposlenosti imaju samo BPŽ i SŽ.

Slika 41-Stupanj nezaposlenosti po županijama (Izvor:FZS)

Prosječna plaća i umirovljenici

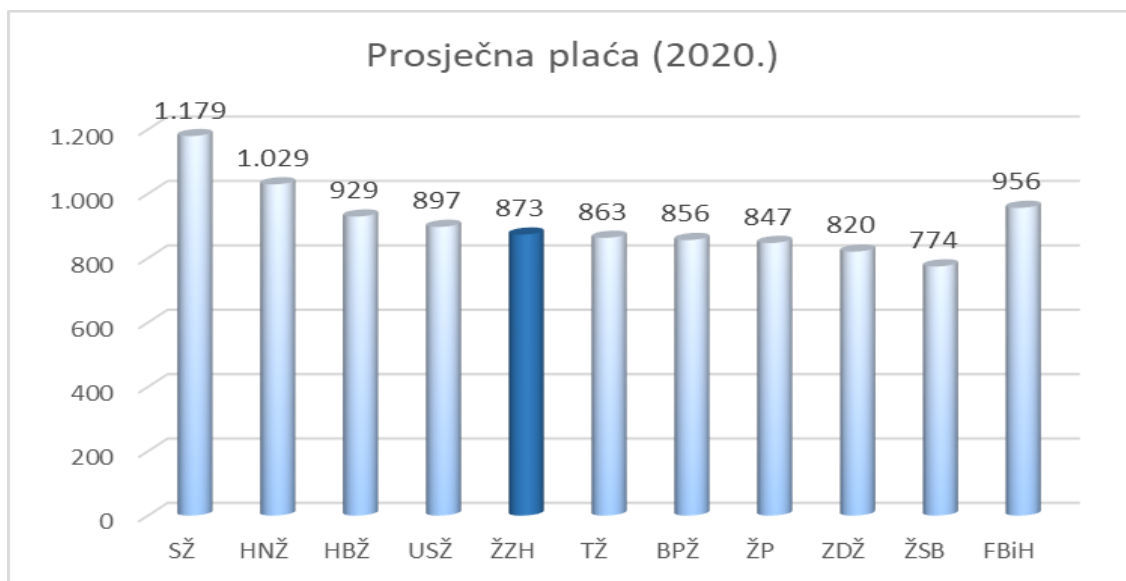
U ukupnoj kvaliteti života ključnu ulogu ima visina osobnog dohotka, odnosno visina neto plaće. Prosječna neto plaća za 2020. godinu u ŽZH iznosila je 873,00 KM, što je povećanje 1,4% u odnosu na prethodnu 2019. godinu. Prosječna plaća u ŽZH je niža od prosječne plaće u FBiH za 8,7% koja je u 2020. godini iznosila 956,00 KM.

PROSJEČNA NETO PLAĆA U KM			
	2018. godina	2019. godina	2020. godina
<i>Općina Grude</i>	937,00	1022,00	1.019,00
<i>Grad Ljubuški</i>	844,00	925,00	909,00
<i>Općina Posušje</i>	705,00	759,00	790,00
<i>Grad Široki Brijeg</i>	749,00	799,00	822,00
ŽZH	796,00	861,00	873,00
FBiH	889,00	928,00	956,00

Tabela 7-Visina prosječne neto plaće u KM (Izvor: FZS)

Iznos prosječne neto plaće kroz sve tri godine najveći je u Grudama, a ona je u 2020. godini iznosila 1.019,00 KM, što je smanjenje za 0,29% u odnosu na 2019. godinu. Ljubuški je na drugom mjestu kroz sve tri godine po visini prosječne neto plaće, a ona je u 2020. godini iznosila 909,00 KM i smanjila se za 1,73% u odnosu na 2019. godinu. Široki Brijeg je na trećem mjestu, s prosječnom plaćom u 2020. godini od 822,00 KM, i povećala se u odnosu na prethodnu 2019. godinu za 2,9%. U Posušju je prosječna plaća u 2020. godini iznosila 790,00 KM, što predstavlja povećanje od 4% u odnosu na prethodnu 2019. godinu.

U usporedbi prosječne plaće u ŽZH s prosječnim plaćama u ostalim županijama u FBiH, ŽZH se nalazi na petom mjestu. Veću prosječnu plaću imaju SŽ, HNŽ, HBŽ i USŽ.

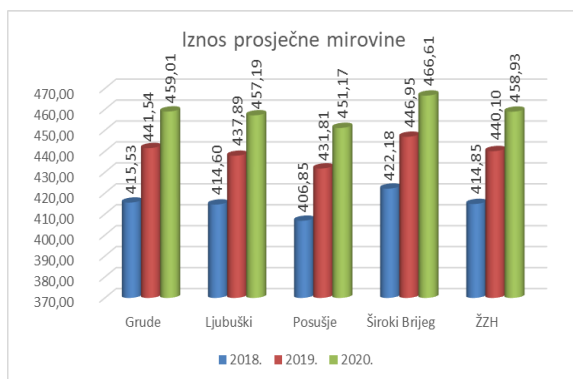
Slika 42-Prosječna plaća po županijama u KM (Izvor:FZZPR)

Broj umirovljenika je u promatrane tri godine također u porastu. U zadnje dvije godine broj umirovljenika je porastao za 259, što u postotku iznosi 2,26%.

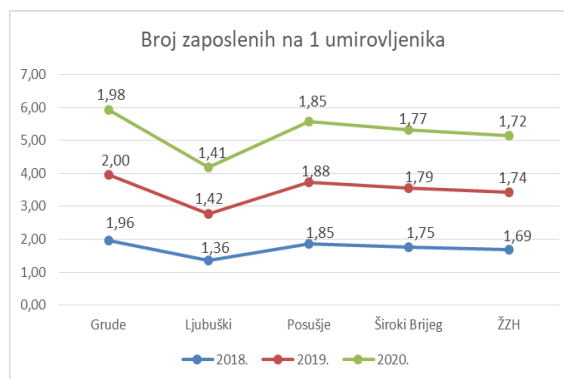
BROJ UMIROVLJENIKA			
	2018. godina	2019. godina	2020. godina
Općina Grude	1.958	1.961	1.988
Grad Ljubuški	3.288	3.327	3.366
Općina Posušje	1.951	1.979	2.007
Grad Široki Brijeg	4.227	4.268	4.322
ŽZH	11.424	11.535	11.683
F BiH	349.158	352.438	428.117

Tabela 8- Broj umirovljenika (Izvor: FZS)

Prosječna mirovina za ŽZH u 2020. godini iznosila je 458,93KM, što je povećanje od 4,28% u odnosu na 2019. godinu. Najviši iznos isplaćene mirovine kroz sve tri promatrane godine bio je u Širokom Brijegu, a u 2020. godini iznos mirovine je iznosio 466,61 KM. Slijede Grude s prosječnom mirovinom u 2020. godini od 459,01 KM. Ljubuški je na trećem mjestu, a prosječna mirovina u 2020. godini iznosi 457,19 KM. Najmanji iznos prosječne mirovine bilježi Posušje, i to u iznosu od 451,17 KM u zadnjoj promatranoj godini.

Slika 43-Visina prosječne mirovine (Izvor:FZS)

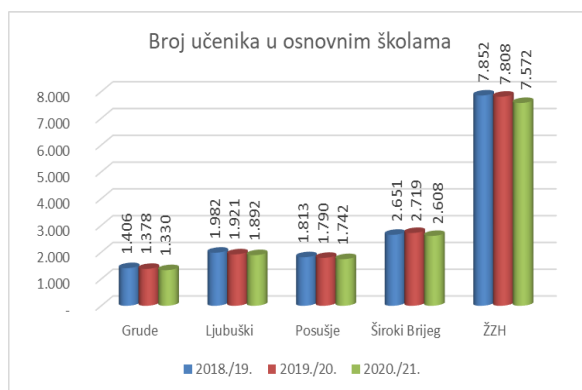
Slika 44- Broj zaposlenih na 1 umirovljenika (izvor:FZS)

Što se tiče odnosa broja zaposlenih na jednog umirovljenika, najviši je u Grudama, potom u Posušju i Širokom Brijegu. Najmanji broj zaposlenih na jednog umirovljenika ima Ljubuški. Prosječan broj zaposlenih na jednog umirovljenika u 2020. godini u ŽZH je 1,72 a u usporedbi s brojem zaposlenih na jednog umirovljenika u FBiH, ŽZH je iznad prosjeka. Naime, u FBiH broj zaposlenih na jednog umirovljenika u 2020. godini iznosio je 1,21.

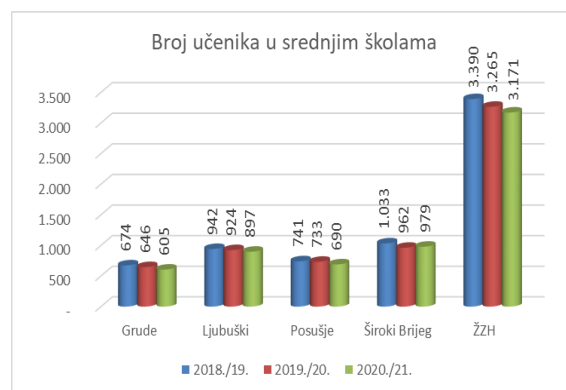
Obrazovanje

Promatrajući pokazatelje osnovnoškolskog obrazovanja možemo vidjeti kako je broj učenika u osnovnim školama u ŽZH u 2020./2021. školskoj godini manji u odnosu na 2019./2020. školsku godinu za 3%, i trend smanjenja je prisutan u svim jedinicama lokalne samouprave. U Grudama je broj učenika u 2020./2021. školskoj godini manji za 3,4% u odnosu na prethodnu godinu. U Ljubuškom je broj učenika manji za 1,5%, a u Posušju za 2,7% u odnosu na prethodnu 2019. godinu. Široki Brijeg u 2020. godini broji 4% manje učenika u osnovnim školama, u odnosu na prethodnu 2019. godinu.

Kao i kod osnovnoškolskog obrazovanja, u srednjim školama u ŽZH kroz promatrano razdoblje vidljivo je smanjenje broja učenika i u općinama i u gradovima. U ŽZH je u 2020./2021. školskoj godini upisano 94 učenika manje, odnosno 2,9% u odnosu na prethodnu školsku godinu. Iako je Široki Brijeg prethodne godine imao najveći pad broja upisanih učenika u srednju školu, u 2020./21. školskoj godini jedini bilježi povećanje broja učenika i to za 1,7%. U Grudama je 6,3% manje upisanih učenika u odnosu na prethodnu godinu. Ljubuški i Posušje bilježe smanjenje broja učenika od 2,9%, odnosno 5,8% u odnosu na prethodnu školsku godinu.

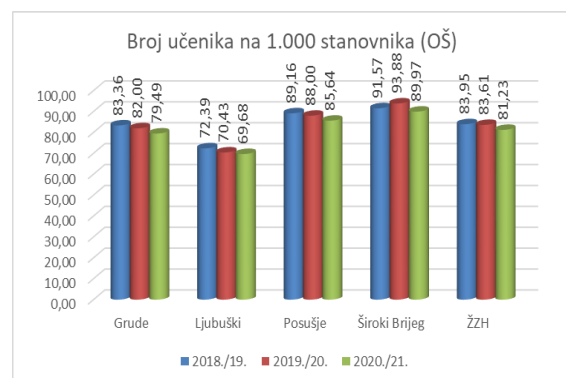

Slika 45- Broj upisani učenika u osnovnu školu (Izvor:FZS)

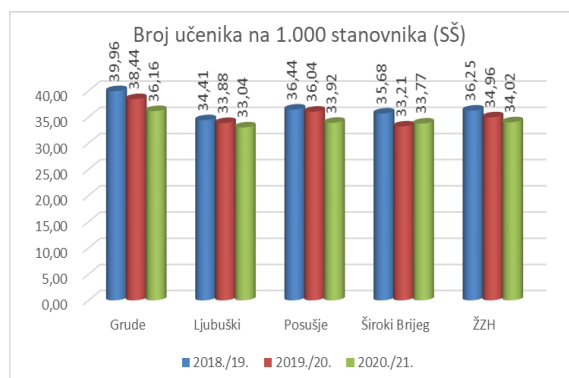

Slika 46- Broj upisanih učenika u srednju školu (Izvor:FZS)

Kada promatramo broj učenika osnovnih škola na 1.000 stanovnika, sve jedinice lokalne samouprave bilježe negativan trend, kao i u segmentu broja učenika na 1.000 stanovnika u srednjoškolskom obrazovanju.

Slika 47- Broj učenika na 1000 stanovnika-OŠ (Izvor:FZS)

Slika 48- Broj učenika na 1000 stanovnika – SŠ (Izvor:FZS)

Iz pregleda podataka vidljivo je kako je broj učenika i osnovnog i srednjeg obrazovanja na 1.000 stanovnika u ŽZH veći od prosjeka FBiH, koji u 2020./2021. školskoj godini iznosi 80,07 za osnovno, odnosno 32,71 za srednjoškolsko obrazovanje.

Kultura

U segmentu kulture, prema podacima Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa u ŽZH, u 2020. godini nije bilo promjena vezanih za broj kulturno-umjetničkih društava, klapa i udruga u odnosu na 2019. godinu. ŽZH ima 38 kulturno- umjetničkih društava, 6 klapa, te 46 udruga koje se bave zaštitom i promoviranjem kulture, kulturno-povijesne baštine te okoliša. Broj kulturnih djelatnika, tj. onih koji se bave kulturnim djelatnostima u ŽZH (književnici, umjetnici i sl.) prema procjeni je 150. ŽZH ima 4 gradske/općinske i 4 samostanske knjižnice, 2 kulturna doma, 4 muzeja, 1 manja zbirka te 2 privatne galerije i 1 amatersko kazalište.

U ŽZH postoji oko 600 arheoloških lokaliteta od prapovijesti do novog vijeka, ali još uvijek nema jedinstvenog središnjeg Registra kulturno-povijesne i prirodne baštine. Također, u ŽZH je registrirano i 18 nacionalnih spomenika i 1 spomenik pod zaštitom UNESCO-a.

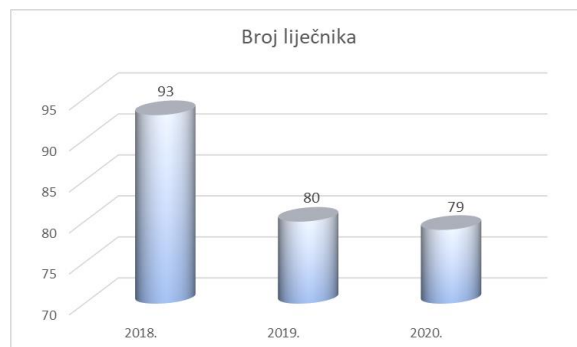
U institucionalnom i strateškom smislu, još uvijek nije izrađena strategija razvoja kulturne politike, no krajem 2020. godine osnovan je Zavod za zaštitu kulturno-povijesne i prirodne baštine koji se nalazi u sastavu Ministarstva obrazovanja, znanosti, kulture i športa ŽZH.

Nevladin sektor i mladi

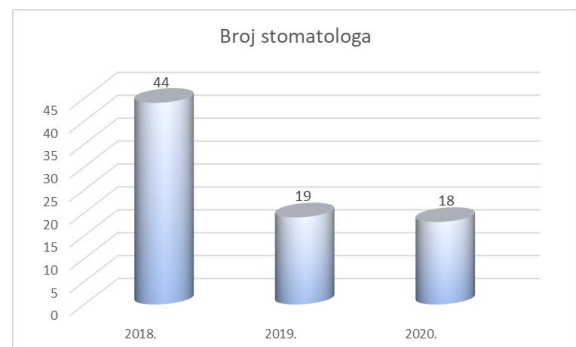
Prema podacima Ministarstva pravosuđa i uprave ŽZH u 2020. godini je zaprimilo ukupno 393 predmeta vezanih za Registar udruga građana, od kojih se 89 zahtjeva odnosi na vođenje upravnog postupka registracije udruga građana. 33 zahtjeva se odnose na registriranje novosnovanih udruga građana, 4 zahtjeva manje u odnosu na 2019. godinu. 10 zahtjeva odnosi se na brisanje udruga iz Registra udruga građana, 2 zahtjeva manje nego u 2019. godini. U 2020. godini ukupno registriranih udruga je bilo 930, što je u usporedbi s 2019. godinom 23 udruge više ili 2,5%. Na razini ŽZH još uvijek ne postoji sustav potpore neprofitnim organizacijama. Potpora neprofitnim organizacijama vrši se najviše kroz potpore pojedinih resora.

Zdravstvena zaštita

Broj liječnika je u konstantnom padu u promatranom razdoblju. U 2020. godini, broj liječnika je manji za 19%, točnije broj liječnika se smanjio sa 93 u 2018. godini na 79 liječnika u 2020. godini. Broj stomatologa je također u padu kroz sve tri promatrane godine. U razdoblju od 2018. do 2020. godine se smanjo za 59%.

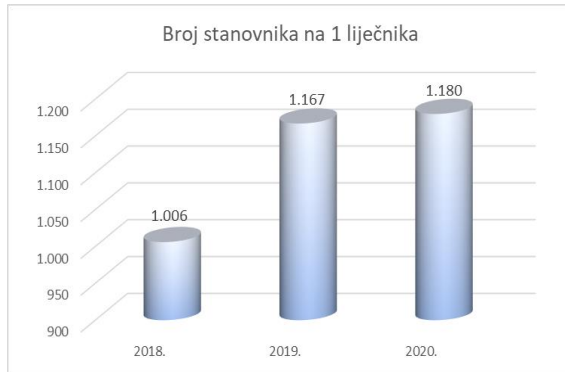

Slika 49-Broj liječnika (Izvor:FZS)

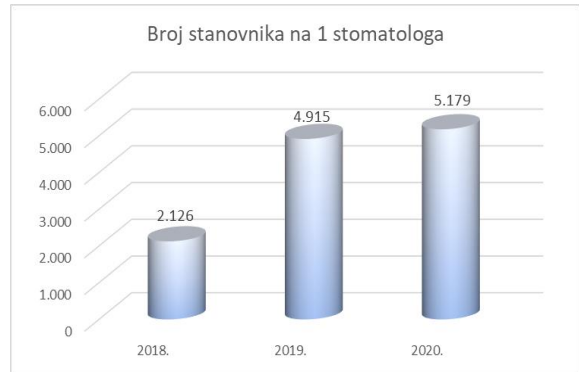

Slika 50-Broj stomatologa (Izvor:FZS)

Broj stanovnika na jednog liječnika u 2020. godini iznosi 1.180, što je povećanje od 17,30% u odnosu na 2018. godinu. Broj stanovnika na 1 stomatologa u 2020. godini je iznosio 5.179, što je više za 3.053 stanovnika na 1 stomatologa u odnosu na prvu promatranu 2018. godinu

Slika 51 - Broj stanovnika na 1 liječnika (Izvor:FZS)

Slika 52-Broj stanovnika na 1 stomatologa (Izvor:FZS)

Struktura osiguranika	2018	2019	2020
M	39.398	39.728	39.360
Ž	41.833	41.698	41.698
0-6	4.690	4.690	4.479
7-19	12.599	12.599	12.115
20-64	47.836	47.732	47.820
65+	16.183	16.055	16.842

Tabela 9-Broj i struktura osiguranika ŽZH (Izvor: Zavod za zdravstveno osiguranje ŽZH)

U prethodnoj tabeli prikazana je struktura i broj korisnika zdravstvenog osiguranja. Vidljivo je da je najveći broj osiguranika u dobi od 20-64 godine, a najmanje osiguranika je u dobi do 6 godina. Prema podacima Zavoda za zdravstveno osiguranje ŽZH za 2020. godinu, 86,96% stanovništva ŽZH je zdravstveno osigurano.

Socijalna zaštita

Broj korisnika stalne novčane pomoći je u padu kroz promatrano razdoblje. Od 2018. do 2020. godine broj korisnika stalne novčane pomoći smanjio se za 54 korisnika, a sredstva koja se izdvajaju za tu kategoriju su se smanjila za 84.260,00 KM. Broj korisnika jednokratne novčane pomoći je u porastu, i u 2020. godini broji 28 korisnika više nego prve promatrane godine. Iznos koji se izdvaja za ovu kategoriju je veći za 22.000,00 KM nego prve promatrane godine.

SOCIJALNA POMOĆ						
Kategorija	2018.		2019.		2020.	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Stalna novčana pomoć	542	697.370,00	513	643.130,00	488	613.110,00
Jednokratna novčana pomoć	151	25.450,00	173	36.450,00	179	47.450,00
Napomena: ova prava financiraju se iz proračuna ŽZH						

Tabela 10- Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Za kategoriju „Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe“ izdvajana su sredstva sve tri godine promatranog razdoblja. I broj korisnika i iznos sredstava koji se izdvajaju su u porastu u odnosu na 2018. godinu. Također, za kategoriju „Osobna invalidnina“ kroz sve tri promatrane godine povećava se broj korisnika i sredstava koji se isplaćuju. U kategoriji „Prava za civilne žrtve rata“ smanjio se broj korisnika i iznosa koji se izdvaja za tu kategoriju. U kategoriji „Osposobljavanje za život i rad“ u 2019. godini došlo je do smanjenja broja korisnika, a u 2020. godini broj korisnika za tu kategoriju se povećao za 4, a iznos koji se izdvaja se smanjio za 7.920,00 KM. U kategorijama „Smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite“ i „Novčana pomoć za pogrebne usluge za korisnike socijale“ u 2019. godini u odnosu na prvu promatranu je došlo je do povećanja broja korisnika i iznosa sredstava koji se izdvajaju, a u 2020. do smanjenja i broja korisnika i iznosa koji se izdvajaju za te kategorije.

KATEGORIJE	POSEBNA PRAVA IZ OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE					
	2018		2019		2020	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Novčana naknada za pomoć i njegu od druge osobe	1.703	3.759.280,00	1.745	3.855.732,00	1.752	3.846.676,40
Osobna invalidnina (NI)	1.976	2.160.370,00	2.016	2.220.573,00	2.017	2.220.574,11
Napomena: ova dva prava iznad financiraju se iz federalnog proračuna.						
Prava za civilne žrtve rata	65	244.258,00	62	228.364,38	59	213.771,64
Napomena: prava CZR financiraju se 30 % iz proračuna ŽZH, a 70 % iz federalnog proračuna						
Osposobljavanje za život i rad	93	143.280,00	67	104.760,00	71	96.840,00
Smještaj u drugu obitelj ili u ustanovu socijalne zaštite	159	1.262.509,23	162	1.325.859,43	161	1.306.864,49
Novčana pomoć za pogrebne usluge za korisnike socijale	18	2.700,00	28	4.200,00	17	2.550,00
Napomena: ova tri prava iznad financiraju se iz proračuna ŽZH						

Tabela 11- Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Kod porodiljnih naknada, u kategoriji "Naknada umjesto plaće zaposlenoj majci" kroz sve tri godine zabilježeno je povećanje i broja korisnika i iznosa koji se izdvajaju za tu kategoriju. U kategoriji "Pomoć majci koja nije u radnom odnosu" smanjio se i broj korisnika i iznosi koji se izdvajaju za tu kategoriju. U kategoriji "Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta, broj korisnika se povećao u odnosu na prethodnu godinu, kao i iznosi koji se izdvajaju za tu kategoriju.

Kategorije	PORODILJNE NAKNADE					
	2018		2019		2020	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Naknada umjesto plaće zaposlenoj majci	191	851.568,28	178	1.012.303,02	236	1.221.739,48
Pomoć majci koja nije u radnom odnosu	433	532.500,00	383	610.400,00	372	563.000,00
Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta	756	315.000,00	727	295.500,00	753	304.700,00
Napomena1: ova prava financiraju se iz županijskog proračuna						
Napomena2: u javnom sektoru porodiljnu naknadu zaposlenim roditeljima isplaćuju poslodavci iz svojih sredstava tako da nemamo uvida u broj korisnika i iznose isplata.						
Napomena3: Ljubuški, Široki Brijeg i Grude također isplaćuju jednokratnu pomoć za opremu novorođenčeta u iznosu od 500,00 KM. Nemamo podataka o iznosu isplata.						

Tabela 12- Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Broj korisnika kategorije „Školarine i stipendije učenicima i studentima“ kao i iznos koji se izdvaja za tu kategoriju je u porastu u 2020. godini u odnosu na 2018. godinu, i to 334 korisnika više, a izdvaja se 142.000,00 KM više nego 2018. godine.

SUBVENCije, ŠKOLARINE I STIPEDIJE						
Kategorije	2018		2019		2020	
	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos	Korisnici	Iznos
Subvencije smještaja u ustanove predškolskog odgoja	488	500.080,12	n/p	403.593,11*	686	533.694,00
Školarine i stipendije učenicima i studentima	152	152.000,00	152	169.000,00	486	294.000,00

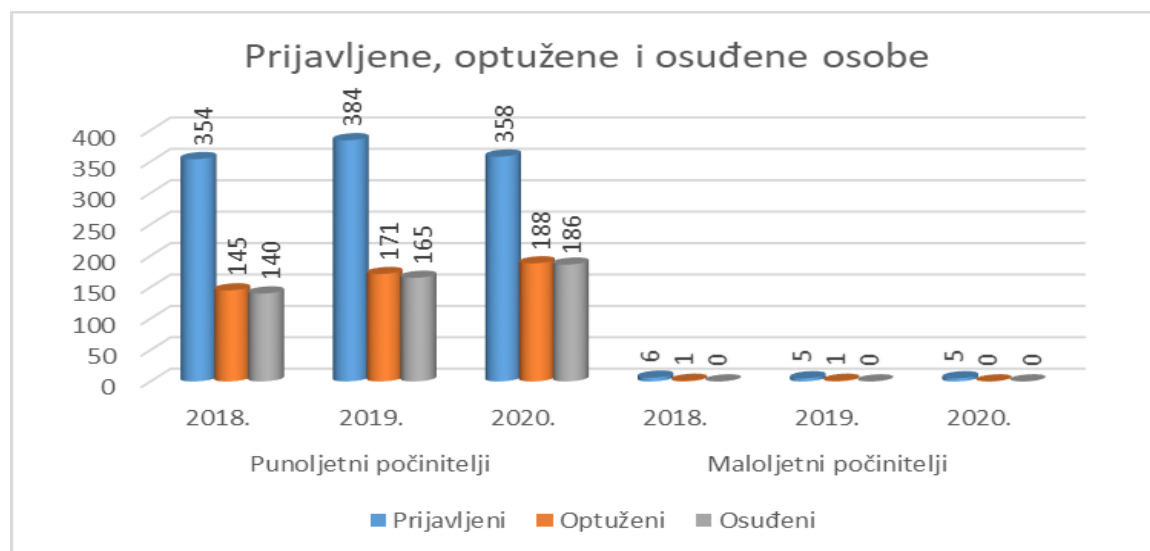
**Grad Široki Brijeg nije dostavio podatke o subvencijama u vrtiće*
Napomena: sredstva za ove namjene izdvajaju se u općinskim proračunima

Tabela 13-Socijalna izdvajanja (Izvor: Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne skrbi ŽZH)

Sigurnost

U segmentu sigurnosti, u promatranom razdoblju, bilježi se trend smanjenja broja prijavljenih, a povećanje broja optuženih i osuđenih punoljetnih počinitelja. Broj prijava punoljetnih počinitelja se smanjio za 6,7%, broj optužbi se povećao za 9,94%, a broj osuđenih se povećao za 12,72% u odnosu na prethodnu 2019. godinu.

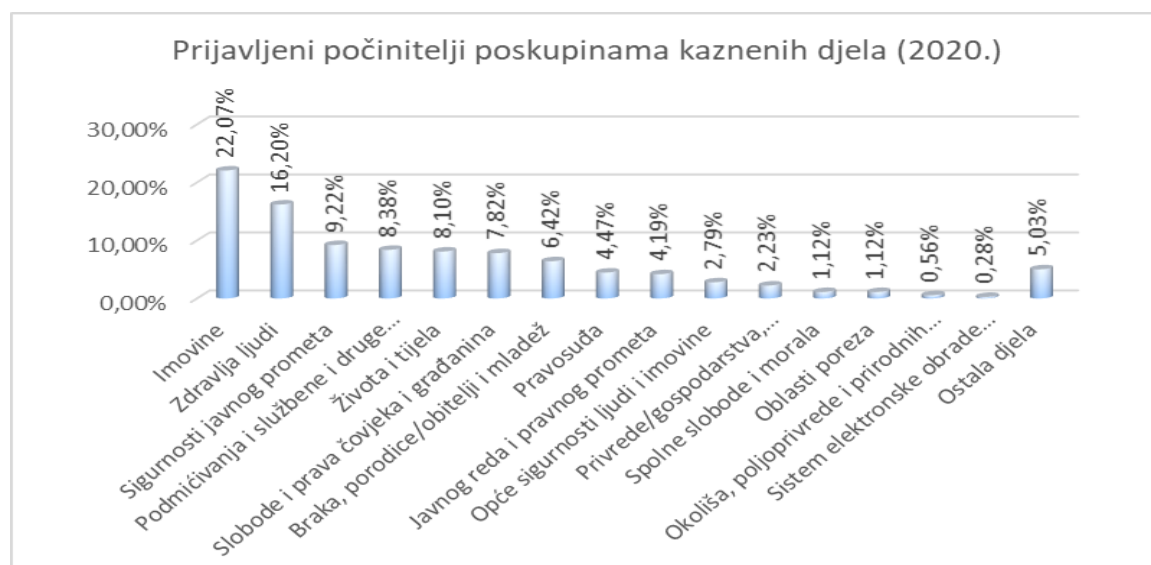
U 2020. godini nije bilo optuženih ni osuđenih maloljetnika, a broj prijava je isti kao i prethodne godine.

Slika 53-Broj prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja (Izvor:FZS)

Po skupinama kaznenih djela, u 2020. godini najviše je prijavljenih počinitelja kaznenih djela u skupini kaznenih djela vezanih za imovinu 22,07%, zdravlja ljudi 16,20%, sigurnosti javnog prometa 9,22%, podmićivanja službene i druge odgovorne osobe 8,38%, života i tijela 8,10% i slobode i prava čovjeka i građanina 7,82%. U odnosu na 2019. godinu najviše je došlo do povećanja broja prijavljenih počinitelja u skupini kaznenih djela sigurnosti javnog prometa 6,61%

i zdravlja ljudi 6,31%. A najveći pad udjela broja prijavljenih počinitelja kaznenih djela je zabilježen u skupini kaznenih djela imovine, gdje je udio prijavljenih manji za 6,58%.

Slika 54-Prijavljeni počinitelji po skupinama kaznenih djela (Izvor:FZS)

2.4. Okoliš i infrastruktura

Poglavlje Okoliš i infrastruktura daje kratki pregled prometne i komunalne infrastrukture u ŽZH. Pregled je urađen na temelju prikupljenih statističkih podataka, kao i informacija dostavljenih od općina i gradova. Kao što je vidljivo iz Tabele 16, ukupna dužina regionalnih putova iznosi 78 km, 70 km manje nego prethodne 2019. godine kada je regionalnih puteva bilo 148 km. Magistralnih putova je ukupno 618,6 km, i u 2020. godini je 61,60 km više magistralnih puteva u odnosu na 2019. godinu. Do ove razlike je došlo zbog odluke FBiH o razvrstavanju, odnosno pre kategorizaciji magistralnih i regionalnih cesta.

PROMETNA INFRASTRUKTURA (u km)					
	<i>Površina u km²</i>	<i>Željezničke pruge</i>	<i>Magistralni putovi</i>	<i>Regionalni putovi</i>	<i>Ukupno magistralnih i regionalnih u km</i>
ŽZH	1.362	0	168,6	78,0	246,6
FBiH	26.111	695	2.263	2.475	4738

Tabela 14-Prometna infrastruktura (Izvor: FZZPR)

Prema podacima dostavljenim od općina i gradova dužina lokalnih putova u ŽZH u 2020. godini iznosi oko 1.097 km, 44 km manje nego 2019. godine. Od ukupne dužine lokalnih cesta oko 119 km ili 10,8% ih još uvijek nije asfaltirano.

Na temelju prikupljenih podataka od općina i gradova napravljen je pregled stanja komunalne odnosno vodovodne i kanalizacijske infrastrukture. U slučaju komunalne infrastrukture u ŽZH ima ukupno izgrađeno 796 km vodoopskrbnog sustava koji uključuje i primarnu i sekundarnu mrežu. 15 km vodoopskrbne mreže je izgrađeno više nego prethodne 2019. godine. Na vodoopskrbni sustav je priključeno 19.906 domaćinstava, 53 domaćinstva više nego prethodne promatrane 2019. godine, što čini 79,37% od ukupnog broja domaćinstava (prema popisu stanovništva iz 2013. godine broj domaćinstava je 25.081).

Ukupna dužina izgrađene kanalizacijske mreže u ŽZH je 58,2 km, 11,2 km više nego u 2019. godini. U cijeloj županiji na mrežu je priključeno 4.326 domaćinstava, što čini oko 17,25% od ukupnog broja domaćinstava.

INFRASTRUKTURA		2018	2019	2020
PUTNA INFRASTRUKTURA	Lokalni putovi (ukupno u km)	1.111	1.141	1.097
	Neasfaltirani putovi (ukupno u km)	130	127	119
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	Vodoopskrbni sustav (dužina u km)	749	781	796
	Broj priključaka	19.170	19.853	19.906
	Pokrivenost stanovništva (%)	76,43	79,16	79,37
	Kanalizacijski sustav (dužina u km)	45,5	47,0	58,2
	Broj priključaka	3.420	4.176	4.326
	Pokrivenost stanovništva (%)	13,64	16,65	17,25

Tabela 15– Komunalna infrastruktura (Izvor: Općine i gradovi)

Plan upravljanja otpadom ŽZH, iako je bilo planirano u 2020. godini, nije usvojen te po pitanju sustavnog načina upravljanja otpadom nema promijena u odnosu na 2019. godinu. Naime, ŽZH se u potpunosti oslanjala na regionalnu deponiju u Mostaru, koja je tijekom 2019. godine u nekoliko navrata bila blokirana što je otežalo prikupljanje i odvoz otpada iz ŽZH. Općine i gradovi iz ŽZH otpad su morale zbrinjavati po nepovoljnim uvjetima na druge moguće deponije.

Za potrebe ovog izvješća prikupljeni su podaci od općina i gradova o količinama otpada i broju korisnika usluga odvoza. Broj korisnika usluga odvoza otpada na razini ŽZH u 2020. godini je 60,28%, odnosno 15.120 domaćinstava. U usporedbi s 2019. godinom, u 2020. godini 454 su korisnika više te se posljedično povećala i količina prikupljenog otpada. Sustav recikliranja i dalje nije uspostavljen ali se vrši otkup sekundarnih sirovina čija se količina u 2020. godini povećala s 24% koliko je bilo u 2019. godini na 32,7%.

Što se tiče pokrivenosti prikupljanjem otpada ona u 2020. godini iznosi 92,75% i povećana je za oko 2% u odnosu na 2019. godinu.

UPRAVLJANJE OTPADOM	2018	2019	2020
Broj korisnika usluge odvoza	11.110	14.666	15.120
Pokrivenost stanovništva (%)	44,30	58,47	60,28
Količina prikupljenog otpada (u tonama)	19.127	19.878	22.796
Recikliranje %	21,5	24	32,7
Pokrivenost u %	88,7	90	92,75

Tabela 16-Upravljanje otpadom (Izvor: Općine i gradovi)

3. Sustav upravljanja razvojem

U ovom poglavlju prikazano je stanje institucionalnih kapaciteta u kontekstu upravljanja razvojem, s preporukama za njihovo unaprjeđenje koje osigurava kvalitetniji i usmjereniji razvoj županije. Kratki pregled institucionalnih kapaciteta odnosi se na županijsku i lokalnu razinu. Pod institucionalnim kapacitetima podrazumijevaju se ljudski, organizacijski i financijski kapaciteti za razvoj. Ured Vlade ŽZH za europske integracije je pozicioniran za ostvarivanje sinergijskih poveznica između javnih politika i regionalne i lokalne vlasti i na taj način sudjeluje i u evidentiranju potreba.

3.1. Organizacijski kapaciteti

Obuke za kvalitetne organizacijske kapacitete koji će kvalitetno voditi politike upravljanje razvojem održane su za predstavnike tijela javne uprave na području ŽZH, te se na taj način pristupilo nadogradnji postojećih organizacijskih kapaciteta u kontekstu upravljanja razvojem u ŽZH koji su još u prethodnom razdoblju uspostavljeni i bili su funkcionalni, ali im je potrebna konstantna nadogradnja. Razvojna tijela u ŽZH čine Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije, Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke - HERAG te Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Županiji Zapadnohercegovačkoj i Županijski odbor za razvoj kao razvojna tijela sa savjetodavnom funkcijom. Također, postoje i sektorska razvojna tijela Odbor za ruralni razvitak Županije Zapadnohercegovačke i Odbor za razvoj turizma Županije Zapadnohercegovačke. Međutim, u kontekstu upravljanja razvojem u ŽZH posebnu pozornost potrebno je posvetiti izgradnji i jačanju provedbenih kapaciteta u smislu implementacije razvojnih prioriteta i mjera, kao i povezivanje godišnjih planova rada sa planiranim godišnjim proračunima. U tom pogledu, na županijskoj razini još uvijek nisu uspostavljene ili razvijene funkcionalne organizacijske jedinice za upravljanje projektima, u ključnim resorima kao što je obrazovanje, gospodarstvo, zdravstvo i okoliš. Primarni zadatak tih jedinica bi trebao biti izrada projektnih prijedloga i upravljanje projektima.

Lokalna samouprava, odnosno općine i gradovi, dijelom su prilagodile svoje ustrojbene strukture na način da su formirale tijela za upravljanje razvojem (JURA) ili su formirale razvojne timove koje vrše poslove koordinacije razvojnih aktivnosti. Međutim, još uvijek ta tijela i timovi nisu u potpunosti popunjeni ili formalizirani. Još uvijek ni jedna jedinica lokalne samouprave nema formiranu razvojnu agenciju kao tijelo koje bi operativnije i dinamičnije upravljalo razvojnim procesima i provedbom projekata.

3.2. Ljudski kapaciteti

Ljudski kapaciteti u kontekstu razvoja i razvojnih procesa predstavljaju sada već kronični nedostatak u ŽZH. Ovo je posebno izraženo na razini županijskih tijela uprave gdje ne postoji dovoljan broj ljudi koji je u okviru svog radnog mjesta zadužen ili se barem na izravan način može uključiti u razvojne procese, kao što su strateško planiranje, priprema i provedba projekata te programiranje sredstava, posebice sredstava iz EU fondova. Kod postojećih kapaciteta veliki je nedostatak nepoznavanje engleskog jezika, koji je radni jezik kada se radi na pripremi razvojnih projekata iz EU ili drugih fondova. Također, važno je naglasiti da je u kontekstu izgradnje ljudskih kapaciteta za pripremu i provedbu projekata i dalje ograničavajući čimbenik postojeća visina plaća državnih službenika, odnosno nemogućnost motiviranja ljudi koji su zaduženi za pripremu ili provedbu projekta.

Sveukupno gledano, kada govorimo o županijskim tijelima uprave ključni identificirani nedostaci kod postojećih kapaciteta, kao i na institucionalnoj razini, su sljedeći:

- nedovoljno poznavanje engleskog jezika,

- nepostojanje kapaciteta ili sredstava za prijevod dokumenata na engleski i s engleskog jezika,
- nedovoljna informatička pismenost državnih službenika,
- nedovoljna informiranost institucionalnog vodstva o dostupnim izvorima financiranja razvojnih projekata,
- nedovoljna motivacija postojećeg osoblja za rad u području razvojnih projekata i europskih integracija (bilo iz razloga niskih plaća odnosno nedostatka stimulacija, bilo iz razloga nepostojanja interesa za timski rad unutar institucije, „ne može sve raditi jedna osoba“),
- neprepoznavanje potreba za jačanjem kapaciteta u okviru navedenih poslova od rukovoditelja tijela uprave,
- nedovoljna podrška rukovoditelja predstavnicima tijela u obavljanju navedenih poslova koji često nose i određenu dozu odgovornosti,
- nedostatak mladog kadra u državnoj službi,
- slaba interinstitucionalna koordinacija.

U pogledu osiguranja ljudskih kapaciteta na poslovima planiranja i izrade razvojnih projekata u ŽZH se svake godine za sve zainteresirane državne službenike, ali i predstavnike civilnog i privatnog sektora, organiziraju obuke na temu pripreme projektnih prijedloga u kontekstu EU i drugih međunarodnih fondova. Međutim, evidentno je da je ovome pitanju potrebno pristupiti planski i na sustavan način. Uspostavljanje adekvatnog sustava edukacije doprinijela bi unaprjeđenju znanja i vještina u području izrade projektnih prijedloga u institucijama, posebno u kontekstu europskih integracija i dostupnih pretprijetnih fondova za čije je korištenje potrebno pravodobno pripremiti kvalitetne projekte.

3.3. Financijski kapaciteti

U ŽZH još uvijek nije uspostavljen sustav financiranja ili sufinanciranja projekata koji su odobreni kroz EU fondove ili kroz druge međunarodne programe, a koji se provode u ŽZH. Međutim, u 2020. godini proveden je veliki broj aktivnosti u okviru 3 projekta koja su financirana iz EU fondova (prekogranična suradnja), ukupne vrijednosti oko 2 milijuna KM nepovratnih sredstava. Također, zaključno sa 2020. godinom potpisana su 3 ugovora za projekte iz programa prekogranične suradnje ukupne vrijednosti oko 2 milijuna KM, te 3 projekta iz Programa prekogranične suradnje koji su započeli u 2020. godini, ukupne vrijednosti oko 3 milijuna KM. Nositelji ovih projekata su uglavnom općine i gradovi iz ŽZH, Javna ustanova Razvojna agencija Županije Zapadnohercegovačke - HERAG, Dom zdravlja Ljubuški, Zavod za javno zdravstvo ŽZH, Ured Vlade Županije Zapadnohercegovačke za europske integracije, te nevladina organizacija Udruga EKO ZH.

Projekti koji se trenutno provode u Županiji Zapadnohercegovačkoj iz IPA Program prekogranične suradnje BiH – Crna Gora 2014-2020

- FORT-NET – Od srednjovjekovnih utvrda u Hercegovini do austrougarskih utvrda u Crnoj Gori
- YOUth Drive – Program za podizanje svijesti o pravilnom gospodarenju otpadom i osnaživanje zakonodavaca za djelovanje
- CYCLING RURAL - Biciklističke rute za unaprjeđenje prirodne i kulturne baštine Hercegovine i Crne Gore

Projekti koji se trenutno provode u Županiji Zapadnohercegovačkoj iz Interreg IPA Hrvatska-Bosna i Hercegovina-Crna Gora 2014-2020

- HERITAGE REVIVED- Očuvanje, vrednovanje i promocija kulturne baštine na rubovima urbanih područja
- IMPHACT – Pобољшanje kvalitete palijativne skrbi u prekograničnom području
- ON TIME- Prevencija i rano otkrivanje za efikasnije liječenje karcinoma dojke i debelog crijeva

Uz navedene projekte u ŽZH je tijekom 2020. godine završeno ili je pokrenuto niz manjih projekata koji su provedeni od strane općina i gradova, nevladinih organizacija ili privatnog sektora.

U pravilu, svi ovi projekti zahtijevaju određeno sufinanciranje od minimalno 15% ili čak vlastito predfinanciranje aktivnosti. S obzirom da nema uspostavljene sheme za sufinanciranje razvojnih projekata, korisnici su prinuđeni koristiti kreditne aranžmane kod komercijalnih banaka kako bi uspješno završili planirane aktivnosti.

Analizom proračuna ŽZH za razdoblje od 2018. do 2020. godine na proračunskoj stavci „Tekući prijenosi za projekte EU (s podračuna)“ nisu predviđena sredstva. Naime, teret sufinanciranja projekata je izravno na nositeljima projekata i njihovim partnerima. U tom pogledu se javlja potreba za uspostavljanjem određene financijske sheme za sufinanciranje projekata, ne samo javnog sektora, već i privatnog, te neprofitnog sektora, odnosno udruga.

4. Pregled provedbe Strategije razvitka ŽZH 2014-2020 za 2020. godinu

Strategija razvitka ŽZH 2014-2020 usvojena je 2013. godine i ŽZH je bila prva županija u FBiH koja je izradila Strategiju razvitka sukladno Metodologiji za integrirano planiranje lokalnog razvoja ili MIPRO metodologiji. Sastavni dio procesa provedbe Strategije je i praćenje njezine provedbe. Struktura i sadržaj pregleda provedbe Strategije preporučeni su Smjernicama za izvještavanje i planiranje koji su izrađeni uz potporu UNDP ILDP projekta u 2017. godini, kao zajedničkog projekta Vlade Švicarske i UNDP-a BiH, a u sklopu pružanja tehničke pomoći županijama u procesu strateškog planiranja i upravljanja razvojem.

Za potrebe ovog poglavlja, prikupljeni su podaci svih institucija u ŽZH o planiranim, započetim i provedenim projektima u 2020. godini. Ovo je ujedno i posljednji izvještaj o provedbi Strategije razvitka za razdoblje 2014.-2020., odnosno Operativnog akcijskog plana 2018.-2020. Početkom 2021. godine planirano je usvajanje je nove Strategije razvoja Županije Zadapadnohercegovačke za razdoblje od 2021.-2027., te će se u sljedećem izvještaju analizirati provedba Operativnog akcijskog plana 2021.-2024.

4.1. Struktura Strategije razvitka ŽZH 2014-2020

Strategija ima 3 strateška cilja i 15 prioritetnih ciljeva u okviru kojih se predviđene 42 razvojne mjere. Pregled Strateških i prioritetnih ciljeva prikazan je u Tabeli 17.

STRATEŠKI CILJEVI	PRIORITENI CILJEVI
Strateški cilj 1: Ekonomski jaka županija	1.1. Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo
	1.2. Povoljna ulagačka klima u županiji
	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta
	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi
	1.5. Iskorištenje postojećih potencijala
Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe
	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada
	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe
	2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost
	2.5. Spriječena ovisnost
	2.6. Povećan natalitet
Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija	3.1. Usuglašeni pravni propisi
	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš
	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata
	3.4. Smanjena korupcija

Tabela 17-Pregled strateških i prioritetnih ciljeva

4.2. Kratki sažetak Revidiranog Akcijskog plana 2018-2020.

Za operativnu provedbu Strategije razvitka u prethodnom razdoblju provedbe strategije izrađena su tri operativna plana:

1. Trogodišnji Operativni plan 2014.-2016.

2. Trogodišnji Operativni plan 2017.-2019.
3. Trogodišnji Operativni plan 2018.-2020.

Za 2020. godinu je izvršena revizija Trogodišnjeg Operativnog plana 2018. – 2020. Revidiranje Akcijskog plana 2018. - 2020. polučilo je rezultat od **113** projekata, od kojih je zadržano **105** prvobitnih projekata koji su uključeni u trogodišnji Akcijski plan 2018. - 2020. za provedbu Strategije razvitka ŽZH za razdoblje 2014. - 2020. Jedan od projekata je, uvidom u prijedloge novih inicijativa od nadležnih tijela, imenovan kao redovita aktivnost toga tijela, tako da se spomenuti projekt više ne nalazi na listi planiranih u Akcijskom planu 2018.-2020.

Kroz Alat predviđen za strateško planiranje, u procesu ažuriranja prikupljeno je **8 novih** projekata, od kojih su **4** iz sektora obrazovanja, **1** iz sektora uprave, **1** iz sektora socijale, **1** iz sektora sporta i **1** iz sektora zdravstva.

Revidiranje Akcijskog plana 2018. - 2020. zadržava sadržaj po pitanju zadanih smjernica sadržaja, plan je zadržao 15 prioriteta, 32 razvojne mjere, te 113 razvojnih projekata i aktivnosti razvrstanih po razvojnim mjerama i prioritetnim ciljevima. Najviše je projekata planiranih u Strateškom cilju 3: Učinkovito organizirana županija 41, te potom u Strateškom cilju 1: Ekonomski jaka županija 37, dok je u Strateškom cilju 2: Društveno odgovorna županija 35 projekata.

4.3. Ukupan pregled provedbe Strategije za 2020. godinu

U kontekstu Revidiranog akcijskog plana 2018-2020, u 2020. godini je završeno 28 projekata, dok se u 63 projekta provode razvojne aktivnosti, odnosno projekti/aktivnosti su još uvijek u tijeku. Također, uz inicijalno planiranih 113 projekata u akcijskom planu i 7 novih projekata koji su identificirani prethodne 2019. godine, prikupljanjem informacija za 2020. godinu identificirana su još 23 nova projekta koja su pokrenuta ili provedena, a ne nalaze se u akcijskom planu. Aktivnosti su provedene na razini županije te općina i gradova i usklađeni su s razvojnim mjerama, prioritetima i ciljevima, odnosno doprinose ispunjavanju ciljeva definiranih u strategiji.

U Strateškom cilju 3 Učinkovito organizirana županija je 55 projekata, od kojih je 11 novih koja se ne nalaze u akcijskom planu. Najviše je projekata u Prioritetnom cilju 3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš (25) i Prioritetnom cilju 3.1. Usuglašeni pravni propisi (23).

U Strateškom cilju 1 Ekonomski jaka županija su 44 projekta, od kojih je 6 novi projekata koji se ne nalaze u akcijskom planu. Najviše ih je u Prioritetnom cilju 1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala (20).

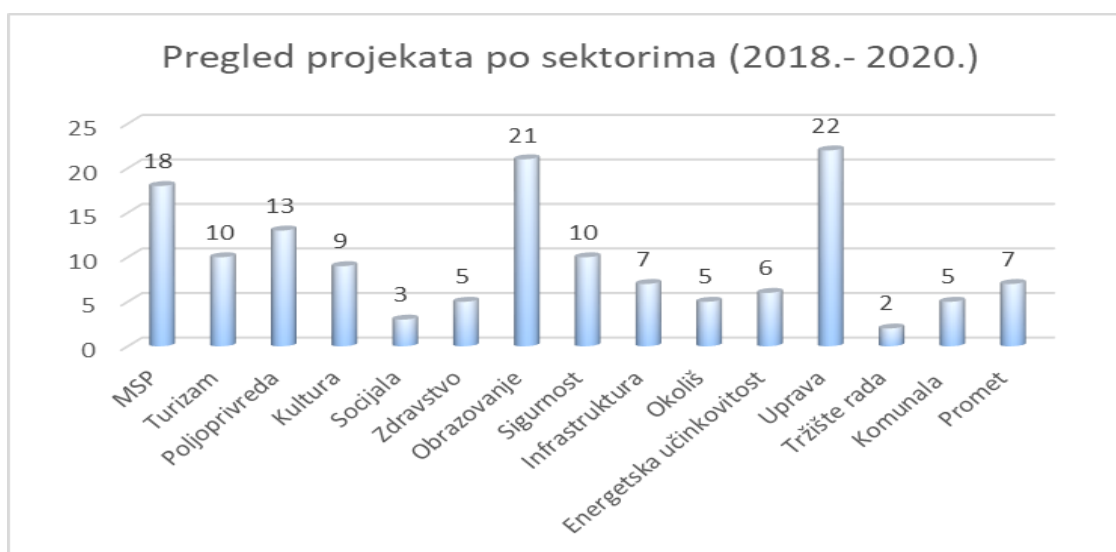
U Strateškom cilju 2 Društveno odgovorna županija su 44 projekata, od kojih je 6 novih koji se ne nalaze u akcijskom planu. Najviše ih je u Prioritetnom cilju 2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada (22), te Prioritetnom cilju 2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/ rekreativna uključenost (12).

Ciljevi	Broj projekata
SC1: Ekonomski jaka županija	44
PC 1.1: Konkurentno malo i srednje poduzetništvo	5
PC 1.2: Povoljna ulagačka klima u županiji	9
PC 1.3: Organizirani za osvajanje novih tržišta	2
PC 1.4: Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	8
PC 1.5: Iskorištenje postojećih potencijala	20
SC2: Društveno odgovorna županija	44
PC 2.1: Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	1
PC 2.2: Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	22
PC 2.3: Socijalno zbrinute i zaposlene ili društveno povezane osobe s	7

invaliditetom ili osobe s posebnim potrebama	
PC 2.4: Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost	12
PC 2.5: Spriječena ovisnost (nedozvoljene supstance, igre na sreću i slično)	1
PC 2.6: Povećan natalitet	1
SC3: Učinkovito organizirana županija	55
PC 3.1: Usuglašeni pravni propisi	23
PC 3.2: Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	25
PC 3.3: Aktivan sustav pripreme implementacije i praćenja projekata	6
PC 3.4: Smanjena korupcija	1

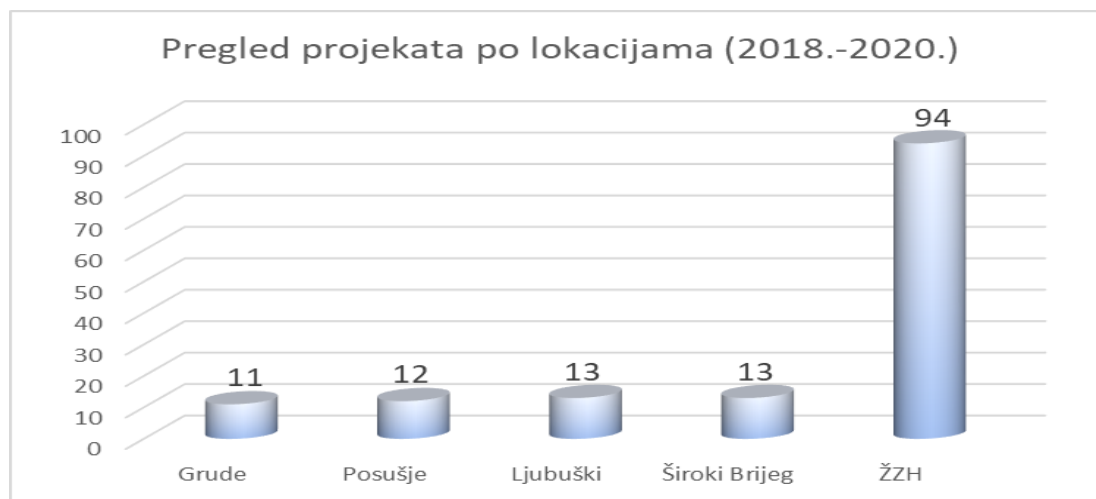
Tabela 18-Pregled broja projekata po strateškim i prioritetnim ciljevima

Kada analiziramo planiranje i provedbu projekata po sektorima, možemo vidjeti kako je najviše projekata u sektoru uprave njih 22, zatim u sektoru obrazovanja, 21 projekt, te u sektoru srednjeg i malog poduzetništva, 18 projekata. Najmanje projekata je u sektoru socijale, 3 projekta i u sektoru tržišta rada, 2 projekta.

Slika 55-Broj provedenih projekata po sektorima (Analiza ureda)

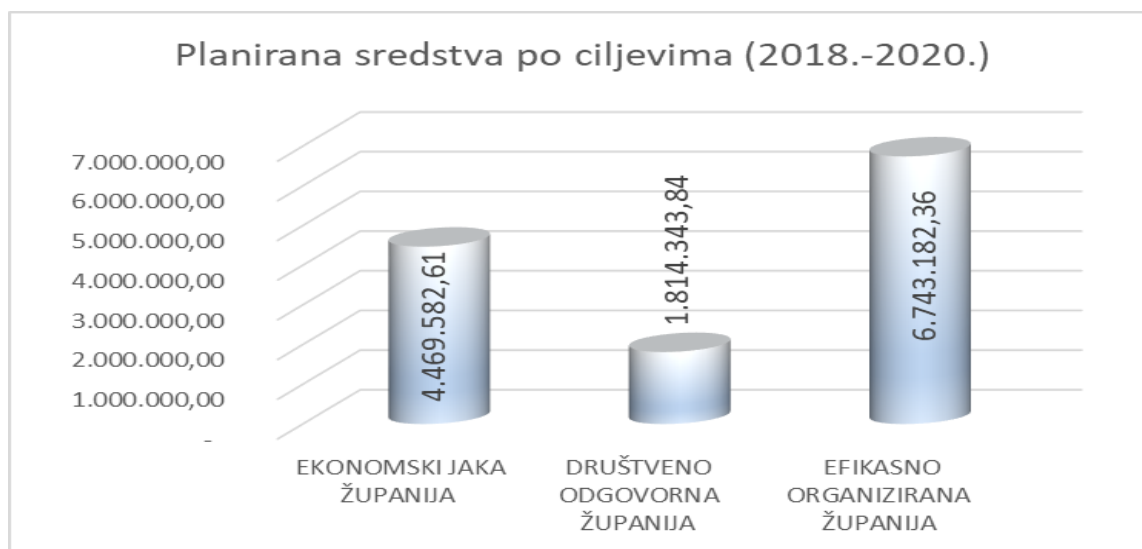
Analizirajući na temelju dostavljenih informacija o planiranju i provedbi projekata po lokacijama gdje su projekti provedeni, najviše projekata, točnije njih 13 je u Širokom Brijegu i Ljubuškom. Posušje broji 12 projekata, a Grude 11 projekata. Projekata koji uključuju i obje općine i oba grada je 94.

Slika 56-Broj projekata po lokacijama (Analiza ureda)

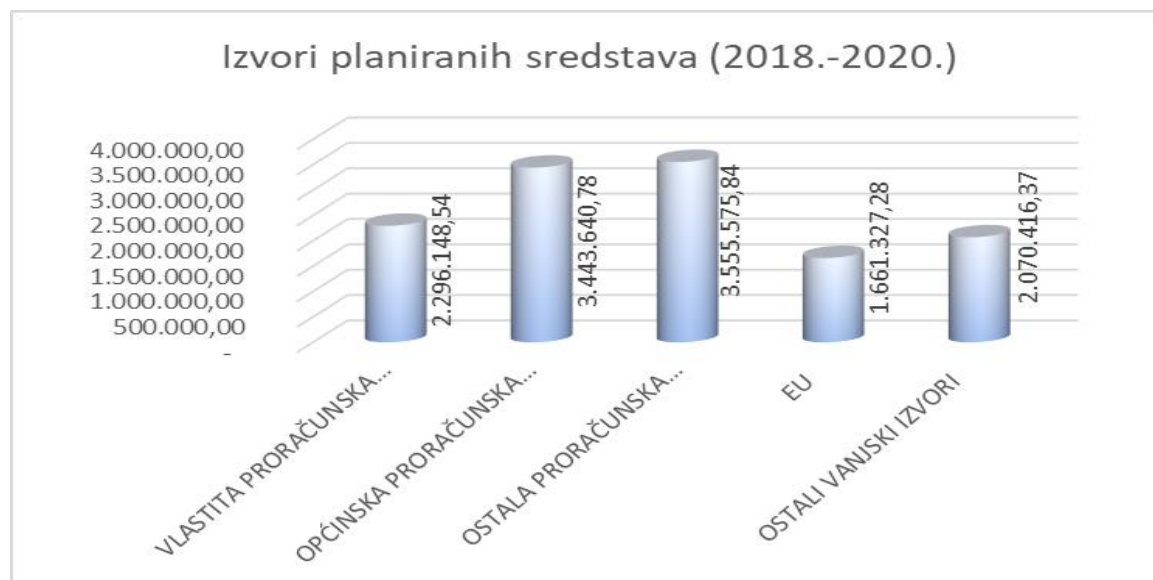
4.4. Pregled financijskih ulaganja za 2020. godinu

U 2020. godini ukupno je 143 projekta, od kojih su 23 nova koja se ne nalaze u aktualnom akcijskom planu. Ukupna vrijednost provedenih aktivnosti, odnosno financijskih ulaganja je 13.027.108,81 KM. Najviše financijskih ulaganja bilo je u okviru Strateškog cilja 3 Učinkovito organizirana županija 6.743.182,36 KM, te u Strateškom cilju 1 Ekonomski jaka županija 4.469.582,61 KM, a najmanje u Strateškom cilju 2 Društveno odgovorna županija 1.814.343,84 KM.

Slika 57-Pregled uloženih sredstava po strateškim ciljevima (Analiza ureda)

Najviše financijskih sredstava uloženo je iz ostalih proračunskih sredstava, što podrazumijeva razinu FBIH 3.555.575,84 KM, zatim iz općinskih proračunskih sredstava 3.443.640,78 KM. Najmanje uloženi sredstava dolazi iz EU fondova, 1.661.327,28 KM.

Slika 58- Visina financijskih ulaganja po izvorima financiranja (Analiza ureda)

Pregled visine uloženi sredstava po strateškim ciljevima detaljnije je prikazan u Tabeli 19. Kako je vidljivo, u sklopu Strateškog cilja 1 Ekonomski jaka županija, najviše sredstava je uloženo iz EU fondova (37%) i općinskih proračunskih sredstava (32%). U strateškom cilju 2 Društveno odgovorna županija, najviše sredstava je uloženo iz ostalih proračunskih sredstava (40%) i

općinskih proračunskih sredstava (37%), a u Strateškom cilju 3 Učinkovito organizirana županija, najviše uloženi sredstava je iz ostalih proračunskih sredstava (31%) i vlastitih proračunskih sredstava (29%).

STRATEŠKI CILJ	VLASTITA PRORAČUNSKA SREDSTVA	OPĆINSKA PRORAČUNSKA SREDSTVA	OSTALA PRORAČUNSKA SREDSTVA	EU FONDOVI	OSTALI VANJSKI IZVORI
EKONOMSKI JAKA ŽUPANIJA	182.050,84	1.437.300,41	717.029,80	1.634.110,56	499.091,00
DRUŠTVENO ODGOVORNA ŽUPANIJA	140.000,00	663.926,12	720.417,72	-	290.000,00
UČINKOVITO ORGANIZIRANA ŽUPANIJA	1.974.097,70	1.342.414,25	2.118.128,32	27.216,72	1.281.325,37
UKUPNO	2.974.097,70	3.443.640,78	3.555.575,84	1.661.327,28	2.070.416,37

Tabela 19- Pregled uloženi finansijskih sredstava po strateškim ciljevima (Analiza ureda)

Strateški cilj 1: Ekonomski jaka županija

U okviru ovog strateškog cilja planirano je 44 projekata, i 6 je novih projekata, u sklopu 5 prioriteta čija je ukupna vrijednost 4.469.582,61 KM. Detaljan prikaz finansijskih ulaganja po prioritetima SC1 prikazan je u Tabeli broj 20.

Broj projekata	Prioriteti	UKUPNO
5	1.1. Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	89.781,87
9	1.2. Povoljna ulagačka klima	1.789.348,89
2	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta	10.000,00
8	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	420.000,00
20	1.5. Iskorištenje postojećih potencijala	2.160.451,85
44	UKUPNO	4.469.582,61

Tabela 20-Visina ukupno uloženi sredstava po prioritetima Strateškog cilja 1(Analiza ureda)

Visina uloženi sredstava po prioritetima i izvorima detaljno je prikazana u Tabeli 21 gdje je vidljivo da je najviše sredstava uloženo iz EU fondova, i to u prioritetnom cilju 1.5. Iskorištavanje postojećih potencijala.

Broj proj.	Prioriteti	Vlastita proračunska sredstva	Općinska proračunska sredstva	Ostala proračunska sredstva	EU fondovi	Ostali vanjski izvori
5	1.1. Konkurentno, malo i srednje poduzetništvo	10.000,00	0	0	79.781,87	0
9	1.2. Povoljna ulagačka klima	53.591,93	576.039,55	517.029,80	303.687,61	339.000,00
2	1.3. Organizirani za osvajanje novih tržišta	10.000,00	0	0	0	0
8	1.4. Stvoreni prepoznatljivi proizvodi	50.000,00	170.000,00	200.000,00	0	0
20	1.5. Iskorištenje postojećih potencijala	58.458,91	691.260,86	0	1.250.641,08	160.091,00
44	UKUPNO	182.050,84	1.437.300,41	717.029,80	1.634.110,56	499.091,00

Tabela 21- Visina uloženi sredstava po prioritetima u okviru Strateškog cilja 1 i izvorima sredstava (Analiza ureda)

Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija

U okviru strateškog cilja 2 Društveno odgovorna županija planirana su 44 projekata, i 6 je novih projekata u sklopu 6 prioriteta čija je ukupna vrijednost 1.814.343,84 KM. Detaljan prikaz financijskih ulaganja po prioritetima prikazan je u Tabeli 22. Vidljivo je kako je najviše sredstava uloženo u prioritet 2.2 Usklađene potrebe i ponude na tržištu rada.

Broj proj.	Prioriteti	UKUPNO
1	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	0
22	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	1.381.659,12
7	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	265.000,00
12	2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost	167.684,72
1	2.5. Spriječena ovisnost	0
1	2.6. Povećan natalitet	0
44	UKUPNO	1.814.343,84

Tabela 22- Visina ukupno uloženi sredstava po prioritetima Strateškog cilja 2 (Analiza ureda)

Visina uloženi sredstava po prioritetima i izvorima u okviru Strateškog cilja 2 detaljno je prikazan u Tabeli 23, gdje je vidljivo da je najviše sredstava uloženo iz ostalih proračunskih sredstava, i to u prioritetnom cilju 2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada.

Broj proj.	Prioriteti	Vlastita proračunska sredstva	Općinska proračunska sredstva	Ostala proračunska sredstva	EU fondovi	Ostali vanjski izvori
1	2.1. Socijalno zbrinute i društveno uključene nezaposlene osobe	0	0	0	0	0
22	2.2. Usklađene potrebe i ponuda na tržištu rada	0	579.427,12	687.232,00	0	115.000,00
7	2.3. Socijalno zbrinute, zaposlene i društveno povezane osobe s invaliditetom, osobe s posebnim potrebama i ugrožene osobe	140.000	50.000,00	0	0	75.000,00
12	2.4. Održana kulturna tradicija i športsko/rekreativna uključenost	0	34.499,00	33.185,72	0	100.000,00
1	2.5. Spriječena ovisnost	0	0	0	0	0
1	2.6. Povećan natalitet	0	0	0	0	0
44	UKUPNO	140.000,00	663.926,12	720.417,72	0	290.000,00

Tabela 23- Visina uloženi sredstava po prioritetima u sklopu Strateškog cilja 2 i izvorima sredstava (Analiza ureda)

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija

U okviru Strateškog cilja 3 Učinkovito organizirana županija, planirano je 55 projekata, i 11 je novih projekata u sklopu 4 prioriteta čija je ukupna vrijednost 6.743.182,36 KM. Detaljan prikaz financijskih ulaganja prikazan je u Tabeli 24. Iz tabele je vidljivo da je najviše sredstava uloženo u Prioritetni cilj 3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš, i to 6.681.371,25 KM.

Broj proj.	Prioriteti	UKUPNO
23	3.1. Usuglašeni pravni propisi	61.811,11
25	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	6.681.371,25
6	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata	0
1	3.4. Smanjena korupcija	0
55	UKUPNO	6.743.182,36

Tabela 24- Visina ukupno uloženi sredstava po prioritetima Strateškog cilja 3. (Analiza ureda)

Visina uloženi sredstava po prioritetima i izvorima u okviru Strateškog cilja 3 detaljno je prikazana u Tabeli 25, gdje je vidljivo da je najviše sredstava uloženo iz drugih proračunskih sredstava, što uključuje i sredstva FBiH, i to u prioritetni cilj 3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš. Također, u istom prioritetu je značajan dio sredstava uloženo iz općinskog proračuna, vlastitih proračunskih sredstava, kao i ostalih vanjskih izvora.

Broj proj.	Prioriteti	Vlastita proračunska sredstva	Općinska proračunska sredstva	Ostala proračunska sredstva	EU fondovi	Ostali vanjski izvori
23	3.1. Usuglašeni pravni propisi	24.000,00	5.000,00	0	0	32.811,11
25	3.2. Učinkovito pružanje javnih usluga uz zaštićen okoliš	1.950.097,70	1.337.414,25	2.118.128,32	27.216,72	1.248.514,26
6	3.3. Aktivan sustav pripreme, implementacije i praćenja projekata	0	0	0	0	0
1	3.4. Smanjena korupcija	0	0	0	0	0
55	UKUPNO	1.974.097,70	1.342.414,25	2.118.128,32	27.216,72	1.281.325,37

Tabela 25- Visina uloženi sredstava po prioritetima u sklopu Strateškog cilja 3 i izvorima sredstava (Analiza ureda)

4.5. Pregled ostvarenja ciljeva

U ovom poglavlju se prikazuje ostvarenje strateških i prioritetnih ciljeva od usvajanja strategije do izrade ovog izvješća. Cilj je izvršiti djelomičnu evaluaciju ostvarenja strategije na razini pokazatelja po strateškim ciljevima. S obzirom da je srednjoročna evaluacija strategije, koja je provedena u 2017. godini, utvrdila kako sustav pokazatelja nije dobar te je teško pratiti ostvarenje strateških i prioritetnih ciljeva temeljem prvotno definiranih pokazatelja, u ovom se izvješću prikazuje stupanj ostvarenja strateških ciljeva temeljem pokazatelja koji se mogu pratiti. Također, uzeta je u obzir preporuka za izmjenu određenih pokazatelja pa će se prikazati njihova ispunjenost na temelju preporučenih pokazatelja.

Strateški cilj 1: Ekonomski razvijena županija - Ovaj cilj definira tri ključna pokazatelja kroz koje se treba manifestirati ispunjenje ovog cilja. Naime, ovim strateškim ciljem je planirano ispunjenje pokazatelja sa njihovim vrijednostima, kako je prikazano u Tabeli 26.

Pokazatelji za Strateški cilj 1-Ekonomski jaka županija	2017.	2018.	2019.	2020.
Povećanju izvoza s 260 milijuna KM u 2011. godini, na najmanje 500 milijuna KM u 2020. godini.	516.576,00	571.983	626.515	621.009

Najmanje 20 milijuna KM investicija u nova poduzeća, ili povećanje kapitala postojećih tvrtki, godišnje od 2017. godine na dalje.	1.827.327.053	2.095.882.891,00	2.303.851.316,00	2.356.525.596,00
Smanjenje nezaposlenosti za 2,5% godišnje od 2017. godišnje dalje.	10.901	10.820	10.492	11.268

Tabela 26- Pokazatelji ostvarenja Strateškog cilja 1 (Analiza Ureda)

Iz gornje tabele se može vidjeti da svi planirani pokazatelji do 2019. godine imaju pozitivan trend, no 2020. godina bilježi negativne trendove u svim segmentima. U 2020. godini izvoz je bio manji za 0,87% u odnosu na prethodnu promatranu 2019. godinu. Početna vrijednost ovog pokazatelja iznosila je 260 milijuna u 2011. godini, a planirana vrijednost na kraju strateškog razdoblja je bila najmanje 500 milijuna KM. Izvoz je već u 2017. godini premašio 500 milijuna KM. U 2020. godini izvoz je iznosio preko 621 milion KM, što je i više nego planirano na početku provedbe strategije za 121 milion KM.

Kapital postojećih tvrtki (tvrtke koje su predale završne financijske izvještaje) ima kontinuirano trend rasta i unatoč kriznoj 2020. godini je iznosio 2.356.525.596 KM. U usporedbi s baznom 2017. godinom kapital postojećih tvrtki koje su predale završne račune se na kraju strateškog razdoblja povećao za 2,29%.

Treći pokazatelj strateškog cilja 1 bilo je smanjenje nezaposlenih osoba za 2,5% godišnje od bazne 2017. godine. Nezaposlenih osoba je u 2020. godini bilo 11.268. Smanjenje nezaposlenosti za 2,5% godišnje od 2017. godine pa do kraja strateškog razdoblja nije ostvareno. U 2017. godini broj nezaposlenih je iznosio 10.901, i u 2018. godini taj broj se smanjio za 0,74%. U 2019. godini nastavilo se smanjenje broja nezaposlenih i u odnosu na baznu 2017. godinu smanjio se za 3,75%. Zbog pandemijske krize i zaustavljanja gospodarstva, nakon čega je uslijedio otpuštanje i odjavljivanje zaposlenih osoba, u 2020. godini broj nezaposlenih se povećao za 7,4% u odnosu na 2019. godinu i 3,36% u odnosu na baznu 2017. godinu.

Strateški cilj 2: Društveno odgovorna županija - Ovaj cilj izvorno je definirao tri pokazatelja: Pravodobno pružanje socijalnih usluga za najmanje 80% ljudi koji socijalne usluge trebaju; Iz udruženih djelatnosti generirati najmanje 30 radnih mjesta u gospodarskim djelatnostima godišnje, od 2016. godine na dalje. Najmanje 40% građana je sportsko odnosno rekreativno ili kulturno aktivno jer vjeruju da to pomaže njihovom zdravlju. Međutim, srednjoročnom evaluacijom je preporučeno da se ovi ciljevi promijene na način da budu SMART, a da u isto vrijeme odražavaju suštinu ovog cilja. Srednjoročnom evaluacijom su predloženi ciljevi kako je navedeno u Tabeli 28.

Pokazatelji za Strateški cilj 2 – Društveno odgovorna županija	2017.	2018.	2019.	2020.
Ukupna socijalna izdvajanja iz proračuna ŽZH i broj primatelja	3.354.697,4/2348	3.903.654,91/2408	4.101.111,8/2293	4.220.385,46/2336
Izdvajanja za sport i kulturu u ukupnom proračunu	0,55%/0,27%	0,74%/0,29%	0,84%/0,34%	0,81%/0,35%

Tabela 27- Pokazatelji ostvarenja Strateškog cilja 2 (Analiza Ureda)

Iz prethodne tabele vidljivo je kako se broj primatelja socijalnih naknada smanjivao od 2018. do 2020. godine, a iznos socijalnih izdvajanja je bio konstantno u porastu. Broj korisnika socijalnih

usluga je smanjen za 0,5% u odnosu na baznu 2017. godinu, dok je iznos ukupnih socijalnih izdvajanja iz proračuna porastao za 25% u 2020. godini u odnosu na 2017. godinu.

Udio izdvajanja za kulturu u ukupnom proračunu je u porastu kroz cijelo promatrano razdoblje, i u 2020. godini porastao je za 56% u odnosu na baznu 2017. godinu, a udio izdvajanja za sport u ukupnom proračunu u 2020. godini porastao je za 76% u odnosu na 2017. godinu.

Strateški cilj 3: Učinkovito organizirana županija - Ovaj cilj izvorno je definirao dva pokazatelja: Povećanje investicija iz sredstava EU i drugih donatora na 30% proračuna županije godišnje do 2017. godine na dalje; Zaustavljanje iseljavanja iz ruralnih u urbane dijelove županije na razini stanja u 2013. godini, znači po procjeni 30 % stanovnika u urbanim dijelovima. Srednjoročnom evaluacijom je zaključeno kako je ove pokazatelje teško pratiti te se predlaže uvođenje novih pokazatelja kako je prikazano u Tabeli 29.

Pokazatelji za Strateški cilj 3 – Učinkovito organizirana županija	2017.	2018.	2019.	2020.
Povećanje ulaganja iz vanjskih izvora financiranja (EU) za razvojne aktivnosti u ukupnom proračunu svih javnih tijela Županije (<i>min. vrijednost ugovorenih projektu u danoj godini</i>) ¹	3,2 milijuna KM	123.500,00 KM	1,9 milijuna KM	396.370,46 KM
Zaustavljanje iseljavanja iz ruralnih u urbane dijelove Županije na razini stanja u 2013. godini, znači po procjeni 30% stanovnika u urbanim dijelovima	-	-	U ovom trenutku nema dostupnih podataka, ali će se procjena napraviti do kraja procesa izrade Strategije razvoja ŽZH 2021-2027.	24,50% stanovništva živi u urbanim dijelovima županije.

Tabela 28- Pokazatelji ostvarenja Strateškog cilja 3 (Analiza Ureda)

Ulaganja iz vanjskih izvora financiranja za razvojne aktivnosti u ukupnom proračunu svih javnih tijela Županije u 2020. godini iznosila su 396.370,46 KM, što je samo 12% od iznosa ulaganja iz vanjskih izvora u 2017. godini, i 20% od iznosa ulaganja iz vanjskih izvora u prethodnoj promatranoj 2019. godini. Ovo samo potvrđuje nalaze iz izvještaja o razvoju da još uvijek treba raditi na jačanju kako institucionalnih, tako i ljudskih ali i finacijskih kapaciteta za pripremu i provedbu projekata.

Drugi pokazatelj provedbe strateškog cilja 3 je bio zaustavljanje iseljavanja iz ruralnih u urbane dijelove Županije na razini stanja u 2013. godini, znači po procjeni 30% stanovnika u urbanim dijelovima. U 2020. godini prema podacima općina i gradova u ŽZH, u urbanim područjima živi oko 24,50% stanovništva, i prema tim podacima može se zaključiti da nije došlo do iseljavanja iz ruralnih dijelova u urbane dijelove gradova i općina.

Izvještaj pripremio tim Ureda Vlade ŽZH za europske integracije.

Ravnatelj
Ivan Jurilj

¹ Ostvarenje ovog pokazatelja ovisi od dostupnosti javnih poziva koje objavljuju druge organizacije ili institucije.